

KIRIKKALE

2017-2023 YILI YATIRIM DESTEK VE TANITIM STRATEJİSİ

Şubat, 2017

KIRIKKALE YATIRIM DESTEK OFİSİ

ahika.gov.tr

İÇİNDEKİLER

1

ANA METİN

1. ANA METİN.....	5
1.1. MEVCUT DURUM.....	5
1.1.1. Genel Ekonomik Görünüm.....	5
1.1.2. Yatırım Destek ve Tanıtımı.....	16
1.1.2.1. Yatırım Destek.....	16
1.1.2.2. Yatırım Tanıtımı.....	21
1.1.3. Sektörler.....	24
1.1.3.1. Tarım ve Hayvancılık.....	24
1.1.3.2. Sanayi.....	34
1.1.3.3. Enerji.....	39
1.1.3.4. Turizm.....	43
1.2. SORUN ALANLARI.....	46
1.2.1. Hâlihazırda Yaşanılan Sorunlar.....	46
1.2.1.1. Açıklamalar.....	46
1.2.1.2. Tablo.....	52
1.2.2. Strateji Döneminde Yaşanması Muhtemel Sorunlar (Riskler).....	53
1.2.2.1. Açıklamalar.....	53
1.2.2.2. Tablo.....	54
1.3. HEDEFLER.....	55
1.3.1. Açıklamalar.....	55
1.3.2. Tablo.....	61

2

2017 YILI EYLEM PLANI

2.1. Açıklamalar.....	64
2.2. Tablo.....	67

3

KAYNAKLAR

Kaynaklar.....	70
----------------	----

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı Üyelerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı (2016).....	7
Tablo 2: Sanayi Sicil Sistemine Göre Sektör Gruplarında Firma Sayısı (2016).....	8
Tablo 3: İşyeri Büyüklüğüne Göre İşyeri Sayısı.....	9
Tablo 4: Faaliyetlere Göre İşyeri ve Sigortalı Sayısı (2015 sigortalı sayısı bazında sıralı).....	10
Tablo 5: İl Geneli Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellef Sayıları.....	11
Tablo 6: İl Geneli Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellef Sayıları.....	11
Tablo 7: Bankacılık Sistemi Bilgileri.....	12
Tablo 8: Fasıllara Göre İhracat (\$).....	13
Tablo 9: Fasıllara Göre İthalat (\$).....	14
Tablo 10: Ülkelere Göre İhracat.....	15
Tablo 11: Ülkelere Göre İthalat.....	15
Tablo 12: Toprak Varlığı ve Dağılımı.....	25
Tablo 13: Tarımsal Arazi Varlığı ve Kullanımı.....	25
Tablo 14: Tarla Ürünleri.....	26
Tablo 15: Meyve Üretimi.....	26
Tablo 16: Sebze Üretimi.....	26
Tablo 17: Hayvan Varlığı.....	30
Tablo 18: Büyükbaş Durumu.....	30
Tablo 19: Hayvansal Ürünler.....	31
Tablo 20: MKE Kurumu Personel Sayısının Kırıkkale İşletmeleri Bazında Dağılımı (2015).....	36
Tablo 21: Lisanslı Enerji Santralleri.....	40
Tablo 22: Halihazırda yaşanan sorunlar.....	52
Tablo 23: Strateji Döneminde Yaşanması Muhtemel Sorunlar.....	54
Tablo 24: Hedefler.....	62
Tablo 25: 2017 yılı Eylem Planı.....	68

KISALTMALAR

AHİKA	Ahiler Kalkınma Ajansı
KB	Kalkınma Bakanlığı
EB	Ekonomi Bakanlığı
TYDTA	Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TİM	Türkiye İhracatçı Meclisi
YOİKK	Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu
BSTM	Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü
GTHM	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü
MEM	İl Milli Eğitim Müdürlüğü
İŞKURM	Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü
İKTM	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
MKEK	Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu
KÜ	Kırıkkale Üniversitesi
KİÖİ	Kırıkkale İl Özel İdaresi
KÜTGB	Kırıkkale Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (Kırıkkale Müdürlüğü)
KTSO	Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odası
KTB	Kırıkkale Ticaret Borsası
KZO	Kırıkkale Ziraat Odası
TÜPRAŞ	TÜPRAŞ Kırıkkale Rafinerisi
ENERJİSA	ENERJİSA Kırıkkale
SOSB	Kırıkkale Silah Sanayi İhtisas OSB
KOSB	Keskin OSB
YOSB	Kırıkkale I. OSB
KDSYB	Kırıkkale Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği

ANA METİN

1.1. MEVCUT DURUM

1.1.1. Genel Ekonomik Görünüm

Kırıkkale ekonomisi; başta savunma sanayii olmak üzere, tarım ve hayvancılık ürünleri, mobilya imalatı, makine ve aksamları imalatı, petrokimya, gıda, madencilik ve giyim eşyası imalatına dayanmaktadır. MKEK Fabrikaları, TÜPRAŞ Orta Anadolu Rafinerisi, organize sanayi bölgeleri ve Kırıkkale Üniversitesi şehrin ekonomik ve ticari hayatında önemli bir rol üstlenmektedir. 2015 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre, il nüfusunun %13'ünün yaşadığı kırsal kesimin başlıca geçim kaynağı ise tarım ve hayvancılıktır.

Kalkınma Bakanlığınca yapılan İllerin Sosyo - Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasına göre Kırıkkale, 81 il arasında gelişmişlik açısından 41. sırada yer almaktadır. Kırıkkale'de yıllık nüfus artış hızı ve sanayi kolunda çalışanların toplam istihdama oranı Türkiye ortalamalarının altındadır. Kişi başına gayrisafi yurtiçi hasıla ve tarım kolunda çalışanların toplam istihdama oranı ise Türkiye ortalamasının üstündedir. 2013 yılında işsizlik oranı %8, işgücüne katılma oranı %44,7 ve istihdam oranı ise %41,1 olarak gerçekleşmiştir.

İlde 3 organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Kırıkkale I. Organize Sanayi Bölgesi 150 hektar alan üzerine tesis edilmiş ve altyapı çalışmaları 2001 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. Bölgede bulunan 68 parselden 61'i tahsis edilmiş olup, üretimde 40, gayri faal 15, inşaat aşamasında 4, proje aşamasında ise 1 firma bulunmaktadır. Üretime geçen tesislerde 1.710 kişi istihdam edilmektedir. Kırıkkale I.OSB'deki firmaların tamamen faaliyete geçmesi ile 3.000 civarında kişiye istihdam sağlanacağı öngörülmekte olup; yönetim özel sektöre devredilmiştir. Kırıkkale I. Organize Sanayi Bölgesi, MKEK fabrikalarından sonra ilde istihdama en fazla katkı sağlayan unsurdur.

Keskin Organize Sanayi Bölgesi 153 hektar alan üzerine kurulmuştur. I. Etap 28 parsel ve II. Etap 58 parsel olmak üzere toplam 86 adet sanayi parselinden oluşmaktadır. I. Etap altyapı yapım işi tamamlanmıştır. Faal 5 firmada 250 kişi istihdam edilmektedir. Bölgede inşaat halinde 7, proje aşamasında ise 2 firma bulunmaktadır.

2013 yılında kuruluş protokolü onaylanan Kırıkkale Silah Sanayi İhtisas OSB, toplam 50 hektar alan üzerinde 64 parsel olarak planlanmıştır. Müteşebbis heyet; Kırıkkale İl Özel İdaresi, Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu, Savunma Sanayi Müsteşarlığı, Kırıkkale Belediyesi, Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odasından oluşmaktadır. Halen devam eden altyapı çalışmalarının 2017 yılının ilk yarısında bitmesi öngörülmektedir.

Kırıkkale'de küçük ölçekli sanayi esnafının ihtiyaçları doğrultusunda düzenli ve modern bir mekan oluşturmak amacıyla, Yahşihan İlçesinde 377 işyeri kapasiteli ve yaklaşık 1500 kişiye istihdam sağlayabilecek nitelikte sanayi sitesi oluşturulmuştur. Aynı kapsamda, Keskin İlçesinde ise 78 işyeri kapasiteli ve 100 kişinin istihdam edildiği bir sanayi sitesi bulunmaktadır.

2016 yılı verilerine göre Kırıkkale'de ticaret ve sanayi odasına kayıtlı 1.655 tüzel kişi, 406 şahıs olmak üzere toplam 2.061 işletme bulunmaktadır. Meslek grupları içinde en çok üyesi olan İnşaat Mütahhitleri ve Konut Yapı Kooperatifleri grubunu sırasıyla Akaryakıt ve Ulaşım Meslek Grubu ile Madencilik ve İmalat takip etmektedir. Bu üyelerden kapasite raporu olanların sayısı 139'dur.

Tablo 1: Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı Üyelerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı (2016)

Meslek Grubu	Üye Sayısı Şahıs	Üye Sayısı Tüzel	Toplam
Gıda Meslek Grubu	14	168	182
Tarım ve Hayvancılık ve Tar. Kal. Koop. Meslek Grubu	14	133	147
Tekstil Meslek Grubu	16	64	80
Madencilik ve İmalat Meslek Grubu	28	184	212
Ev Eşyası, Mobilya ve Züccaciye, Meslek Grubu	26	75	101
Otomotiv ve Mot. Taş. Koop. Meslek Grubu	23	141	164
İnşaat Malzemeleri Meslek Grubu	14	65	79
Sigorta Finans, Gayrimenkul ve Sarraflar Meslek Grubu	39	74	113
Mühendisler Meslek Grubu	41	119	160
Eğitim ve Sağlık Meslek Grubu	18	88	106
Hizmetler, Otel, Lokanta, Basın, Yayın Bilgisayar, Kırtasiye, Matbaa	28	181	209
Akaryakıt ve Ulaşım Meslek Grubu	15	215	230
İnşaat Mütahhitleri ve Konut Yapı Koop.	130	148	278
Toplam	406	1.655	2.061

Kaynak: KTSO

Sanayi sicil belgesi sahibi toplam 355 firma bulunmaktadır. Firma sayısı açısından gıda ve içecek ürünlerinin imalatı, mobilya imalatı, plastik ürünlerin imalatı ilk sıralarda yer almaktadır.

Tablo 2: Sanayi Sicil Sistemine Göre Sektör Gruplarında Firma Sayısı (2016)

Sıra No	Sektör	Adet	%
1	Gıda ve içecek ürünlerinin imalatı	74	20
2	Mobilya imalatı	61	17,5
3	Plastik ürünlerin imalatı	35	10
4	Madencilik ve taş ocakçılığı	23	6,4
5	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipmanı imalatı	21	5,9
6	Demir ürünleri imalatı	15	4,2
7	İnşaat yapı malzemeleri imalatı	15	4,2
8	Ana metal sanayi	13	3,6
9	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	13	3,6
10	Basım-ofset-matbaa ürünleri imalatı	12	3,3
11	Motorlu taşıtlar ve ekipmanları imalatı	12	3,3
12	Geri kazanım	10	2,8
13	Tekstil ve giyim eşyası ürünleri imalatı	10	2,8
14	Savunma sanayi ürünleri imalatı	9	2,5
15	Katı, sıvı ve gaz yakıt imalatı ve dolumu	8	2,2
16	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı	7	1,9
17	Ağaç ürünleri imalatı	5	1,4
18	Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım	5	1,4
19	Elektrikli teçhizat imalatı	4	1,1
20	Rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	3	0,8
Toplam		355	100

Kaynak: BSTM

2011 yılında Kırıkkale’de 3.724 olan işyeri sayısı, her yıl sürekli artarak 2015 yılında 4.642’ye ulaşmıştır. 5510 Sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamındaki sigortalıların işyeri büyüklüğüne göre dağılımına bakıldığında; 2015 yılında 1-9 işçi çalıştıran işletmelerin sayısının, tüm işyerlerinin toplam sayısı içinde oranının %86 olduğu görülmektedir. Toplam işyeri sayısının her yıl düzenli bir şekilde artması olumlu görülse de 50 ve üzeri işçi çalıştıran işyerlerinin sayısında 2015 yılı hariç son 5 yılda kayda değer bir gelişme yaşanmamıştır. Diğer taraftan Kırıkkale’de sigortalı işçi sayısına göre yapılan grupların tamamında işyeri sayısı ülke ortalamasının altındadır.

Tablo 3: İşyeri Büyüklüğüne Göre İşyeri Sayısı

Yıl	İşyeri sayısı													Toplam
	İşyeri büyüklüğü (İşyerinde çalıştırılan sigortalı sayısı)													
	1	2-3	4-6	7-9	10-19	20-29	30-49	50-99	100-249	250-499	500-749	750-999	1000+	
2011	1.380	1.090	547	244	249	87	59	41	20	4	1	2	0	3.724
2012	1.496	1.122	601	270	276	84	81	45	20	3	2	1	0	4.001
2013	1.501	1.204	696	270	315	92	78	41	20	3	2	2	0	4.224
2014	1.541	1.281	730	284	347	111	80	45	21	5	2	4	0	4.451
2015	1.634	1.340	714	291	365	120	88	48	28	8	2	3	1	4.642

Kaynak: SGK

5510 Sayılı Kanunun 4-1/a maddesi kapsamındaki işyeri ve sigortalı sayılarının faaliyet gruplarına göre dağılımına bakıldığında, Kırıkkale’de 2015 yılında sigortalı sayısına göre ilk 3 sırayı “inşaat”, “idari ve destek hizmet faaliyetleri” ile “toptan ve perakende ticaret” gruplarına ait sektörlerin aldığı, imalat grubundan ise “fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)” sektörünün 5. sırada bulunduğu görülmektedir. İlk 20 içinde yer alan diğer imalat grubu sektörleri ise sırasıyla “Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı”, “Ana Metal Sanayi” ve “Gıda Ürünleri İmalatı” sektörleridir. Sürdürülebilir ekonomik gelişme için daha yüksek katma değer üreten imalat grubundaki sektörlerin ilk sıralara yükselmesi gerekmektedir.

Tablo 4: Faaliyetlere Göre İşyeri ve Sigortalı Sayısı (2015 sigortalı sayısı bazında sıralı)

Sıra	Faaliyet kodu	Faaliyet Tanımı (NACE Rev.2)	2014		2015	
			İşyeri sayısı	Sigortalı sayısı	İşyeri sayısı	Sigortalı sayısı
1	42	Bina Dışı Yapıların İnşaatı	85	3.419	79	4.808
2	81	Bina ve Çevre Düzenleme Faaliyet.	173	2.365	224	4.273
3	47	Perakende Tic.(Mot.Taşıt.Onar.Har)	1.066	4.166	1.106	4.128
4	41	Bina İnşaatı	384	3.368	419	3.494
5	25	Fabrik. Metal Ürün.(Mak.Tec.Har)	61	1.772	63	1.740
6	49	Kara Taşıma ve Boru Hattı Taşıma.	439	1.740	432	1.654
7	56	Yiyecek ve İçecek Hizmeti Faal.	267	1.447	290	1.543
8	85	Eğitim	159	1.368	167	1.390
9	2	Ormancılık ve Tomrukçuluk	28	379	24	1.359
10	82	Büro Yönetimi, Büro Desteği Faal.	118	1.074	128	1.118
11	31	Mobilya İmalatı	53	946	54	986
12	19	Kok Kömürü ve Petrol Ürün. İm.	5	891	2	839
13	46	Toptan Tic.(Mot. Taşıt. Onar. Hariç)	99	706	127	826
14	80	Güvenlik Ve Soruşturma Faaliyet.	62	728	63	779
15	43	Özel İnşaat Faaliyetleri	152	1.105	132	774
16	24	Ana Metal Sanayi	39	698	34	689
17	10	Gıda Ürünleri İmalatı	126	600	122	597
18	84	Kamu Yön. ve Savunma, Zor. Sos. Güv.	9	318	13	561
19	86	İnsan Sağlığı Hizmetleri	53	520	52	530
20	35	Elk. Gaz,Buhar ve Hava. Sis. Üret. Da.	32	334	31	391
		Diğer	1.041	5.081	1.080	5.250
		Toplam	4.451	33.025	4.642	37.729

Kaynak: SGK

2016 yılı itibarıyla, Kırıkkale’de 9.360 gerçek usul, 3.507 basit usul, 1.740 kurumlar vergisi mükellefi olmak üzere toplam mükellef sayısı 14.607 adettir. Gerçek usulde Katma Değer Vergisi mükellefi sayısı 3.016 adettir.

Tablo 5: İl Geneli Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellef Sayıları

Yıllar	Gelir Vergisi Mükellefi		Kurumlar Vergisi Mükellefi	Toplam
	Gerçek Usul	Basit Usul		
2010	7.351	3.133	1.758	12.242
2012	8.407	2.948	1.713	13.068
2013	9.149	2.944	1.669	13.762
2014	9.066	3.294	1.720	14.080
2015	9.121	3.379	1.730	14.230
2016	9.360	3.507	1.740	14.607

Kaynak: Kırıkkale Valiliği İl Brifingi

Tablo 6: İl Geneli Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellef Sayıları

Yıllar	Tahakkuk (TL)	Tahsilat (TL)	Tahsilat Oranı (%)	Önceki Yıla Göre Değişim (%)
2010	509.466.047	431.643.197	85	29
2011	764.966.544	670.004.136	88	55
2012	820.595.074	724.788.936	88	8
2013	1.085.943.642	972.663.567	90	34
2014	1.150.079.729	1.012.843.947	88	6
2015	436.572.183	267.241.539	61	-74

Kaynak: Kırıkkale Valiliği İl Brifingi

Kırıkkale’de son 3 yılda tasarruf mevduatı, ticari kuruluşlar mevduatı ve döviz tevdiat hesapları sürekli yükselmiştir. 2015 yılında mevduat toplamı (resmi kuruluşlar hariç) 977.5 milyon TL düzeyindedir. İhtisas kredileri toplamı 2015 yılında 342.5 milyon TL, ihtisas dışı krediler ise 1.76 milyar TL’ye yaklaşmıştır.

Tablo 7: Bankacılık Sistemi Bilgileri

1.000 TL	2013	2014	2015
Tasarruf Mevduatı	453.727	517.885	620.912
Resmi Kuruluşlar Mevduatı	95.323	93.624	92.521
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	74.882	85.553	120.609
Döviz Tevdiat Hesapları	126.742	152.216	215.461
Diğer Mevduat	24.540	21.346	20.567
Altın Depo Hesabı	49.051	35.117	22.631
İhtisas Kredileri/ Tarım	117.555	143.033	173.460
İhtisas Kredileri/ Gayrimenkul	-	-	9.590
İhtisas Kredileri/ Mesleki	33.108	46.709	65
İhtisas Kredileri/ Turizm	-	-	96
İhtisas Kredileri/ Diğer	5.639	20.529	60.297
İht.Dışı Krediler	1.314.807	1.552.818	1.758.244

Kaynak: TBB

Kırıkkale, 2015 yılında toplam 16.6 milyon \$ ihracatı ile ülkemizin 143.8 milyar \$ olan ihracatından sadece %0.012 kadar pay almıştır. MKEK fabrikaları ve TÜPRAS Rafinerisinin ihracatının başka illerden kaydedilmesi nedeniyle Kırıkkale hanesinde görülmemesi ve bazı firmaların ürünlerini aracı ile ihraç etmeleri ilin toplam ihracatını olduğundan az göstermektedir. Ancak bu durum, Kırıkkale'nin ihracatının son derece düşük olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Tablo 8: Fasıllara Göre İhracat (\$)

Sıra	Fasıl	Fasıl adı	2014	2015
1	11	Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	6.859.667	7.296.846
2	39	Plastikler ve mamulleri	1.072.087	2.355.251
3	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	1.676.371	2.217.206
4	23	Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	2.504.972	1.967.316
5	73	Demir veya çelikten eşya	147.190	1.073.044
6	87	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	79.895	696.414
7	94	Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb, prefabrik yapılar	483	310.799
8	30	Eczacılık ürünleri	0	279.871
9	85	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	6.975	121.947
10	29	Organik kimyasal ürünler	0	93.422
		Diğer	4.944.236	212.445
		Toplam	17.291.876	16.624.561

Kaynak: TÜİK

İlin toplam ihracatı 10-20 milyon \$ aralığında kalmıştır. Sektörlerin ihracatlarında yıllara göre çok büyük değişiklikler yaşanmakla birlikte 2015 yılında ilk sıralarda 11. 39 ve 84. Fasılların yer aldığı görülmektedir. İhracatta önemli payı olan fasıllar içinde makine ve aksamları sektörünün ihracatının düzenli bir şekilde arttığı izlenmektedir. İlin toplam ithalatının da ihracata benzer şekilde 10-20 milyon \$ düzeyinde değiştiği söylenebilmektedir. İthalatta önemli pay alan sektörler her yıl değişebilmektedir.

Tablo 9: Fasıllara Göre İthalat (\$)

Sıra	Fasıl	Fasıl Adı	2014	2015
1	10	Hububat	3.372.122	6.029.027
2	27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	5.597.007	3.022.578
3	1	Canlı hayvanlar	1.434.288	1.520.915
4	32	Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler,vb, vernikler, vb, macunlar, mürekkepler	1.099.301	610.746
5	52	Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	-	584.660
6	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	337.754	499.224
7	29	Organik kimyasal ürünler	712.779	291.106
8	23	Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	350.546	227.547
9	67	Hazırlanmış ince ve kalın kuş tüyleri ve bunlardan eşya, yapma çiçekler, insan saçından eşya	-	208.604
10	90	Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	142.358	202.529
		Diğer	900.807	254.408
		Toplam	13.946.962	13.451.344

Kaynak: TÜİK

İhracat yapılan ülke sayısı 2011 yılında 27 iken 2015 yılında 40'a yükselmiştir. İhracat hacmi çok düşük olsada artış eğilimi gözlenmektedir. Ancak sektör bazında ihracat rakamları genellikle düzensizdir. 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı vizyonuna uygun olarak sürdürülebilir ihracat artışına ve ulusal hedeflere katkı sağlayabilmek için Kırıkkale'de rekabetçi sektörler esas alınarak ihracatı geliştirecek çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

Tablo 10: Ükelere Göre İhracat (\$)

Sıra	Ülke	2014	2015
1	Filipinler	5.473.713	4.313.369
2	İran	5.687.919	2.501.914
3	Cezayir	22.717	2.487.684
4	Türkmenistan	2.635.684	2.391.031
5	Angola	154.912	834.884
6	Lübnan	0	748.597
7	Tanzanya	0	414.210
8	Irak	283.124	345.221
9	Suriye	7.085	255.665
10	Ukrayna	109.721	238.999
	Diğer	2.917.001	2.092.987
	Toplam	17.291.876	16.624.561

Kaynak: TÜİK

Tablo 11: Ükelere Göre İthalat (\$)

Sıra	Ülke	2014	2015
1	Rusya	6.080.318	6.669.117
2	Cezayir	0	1.345.027
3	Macaristan	391.643	856.732
4	Almanya	1.354.334	671.742
5	Türkmenistan	0	584.660
6	Fransa	0	444.950
7	İtalya	0	437.873
8	Çin	1.151.484	417.618
9	Estonya	0	306.378
10	İsrail	482.387	282.311
	Diğer	4.486.796	1.434.936
	Toplam	13.946.962	13.451.344

Kaynak: TÜİK

1.1.2. Yatırım Destek ve Tanıtımı

1.1.2.1. Yatırım Destek

Kırıkkale’de özel sektör yatırımlarının artırılması ve desteklenmesi gündemdeki yerini ve önemini her zaman korumuş, bu kapsamda yatırımcıların temel gereksinimleri olan yatırım yeri, işgücü, lojistik, enerji ve hammadde konularında il yöneticilerinin önderliğinde diğer tüm paydaşların desteği ile özellikle son 15 yılda önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Sürdürülebilir özel sektör yatırımlarının ilin sosyo-ekonomik gelişmesine sağladığı katkının bilinci ile planlı büyümenin temel yapıtaşları olan organize sanayi bölgeleri hayata geçirilmiş, ilin lojistik avantajını güçlendirecek şekilde karayolları yatırımları hızlandırılmış, arazi sulama ve ıslah çalışmaları genişletilmiş ve kalifiye işgücünün yaşam kalitesini artırmak için sosyal imkânlar geliştirilmiştir.

Genç bir Cumhuriyet şehri olan Kırıkkale’de kamu yatırımlarına dayalı ekonomik yapı, geçmiş dönemlerde gelişme hedeflerinin kamu yatırımlarına odaklı şekillenmesine sebep olmuş ve yerel girişimciliği olumsuz etkilemiştir. Buna ilave olarak, kamu yatırımları, yakın çevresinde yan sanayi oluşturmaya katkı sağlayamamıştır. Diğer taraftan, Başkent Ankara’ya yakınlık ilde birçok sektörde yatırımların gecikmesine sebep olmuş, öyle ki yerel nüfus sosyal ihtiyaçlarını dahi son zamanlara kadar Ankara’dan karşılamıştır.

Bahsi geçen olumsuz tabloya rağmen, ilde ilk faaliyete başlayan organize sanayi bölgesi yavaş da olsa büyük oranda doluluk seviyesine ulaşmış, Keskin ilçesinde kurulan OSB’de her geçen yıl faal firma sayısı artmıştır. 2013 yılında tescil edilen Silah Sanayi İhtisas OSB’de ise altyapı çalışmaları devam etmektedir. 2017 yılı ikinci yarısında altyapı inşaatının tamamlanmasıyla silaha adını veren şehir Kırıkkale’nin, savunma sanayii alanında yatırım çekme potansiyeli en üst noktaya çıkacaktır.

Ankara çevreyolu bağlantısına 60 km uzaklıkta olan Kırıkkale’ye ulaşım süresi Elmadağ viyadüğünün hizmete açılması ile kısalmış, inşası tamamlanan Karakeçili-Kulu bağlantısı ile E-90 karayoluna ve güney illere, Kalecik bağlantısı ile ise E-80 karayoluna ve kuzey illere ulaşım kolaylaşmıştır. 432 km uzunluğundaki Ankara-Kırıkkale-Samsun Otoyolu ve Ankara-Sivas hızlı tren projesinin tamamlanması ile Kırıkkale yatırımcılar için çok daha cazip hale gelecektir.

Ankara’dan gelen konvansiyonel demiryolu hattı Kırıkkale’de Kayseri-Sivas-Kars ve Çankırı-Zonguldak olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. 43 dış ve 30 iç hat noktasına doğrudan uçuş gerçekleştirilen Esenboğa Havalimanı’na 90 km mesafede bulunan Kırıkkale, havayolu ulaşımı açısından Başkent Ankara ile benzer avantaja sahiptir.

1992 yılında kurulan Kırıkkale Üniversitesi; 12 Fakülte, 1 Yüksekokul, 7 Meslek Yüksekokulu, 3 Enstitü, 18 adet araştırma, inceleme ve uygulama merkezi ve 5 bölüm ile hizmet vermektedir. Kırıkkale Üniversitesi 1216 öğretim üyesi ve görevlisi, 33.583 öğrencisi, 879 idari personeli ile büyük üniversite olma yolunda her geçen gün hızlı adımlarla ilerlemekte, ilin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına önemli katkı sağlamaktadır. Kırıkkale Üniversitesinde, Mühendislik Fakültesinde 3.840 öğrenci eğitim görmektedir.

Kırıkkale Üniversitesi bünyesinde 2013 yılında kurulan Teknoloji Geliştirme Merkezi (TEKMER), yeni teknolojiye ve inovasyona yönelik girişimciliğin özendirilmesi ve desteklenmesini, üniversitelerdeki teknolojik ve bilimsel birikimin, ekonomiye ve üretime yönlendirilmesini amaçlamaktadır.

2013 yılında kuruluşu tescil edilen Kırıkkale Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi, bina inşaatı tamamlanana kadar, 494 m² kapalı alana sahip 16 odası bulunan prefabrik binada faaliyetine devam etmektedir. Üniversite öğretim üyeleri ve özel sektör kuruluşlarının bilimsel araştırma, teknoloji geliştirme ve yenilikçilik faaliyetlerini destekleyerek Ar-Ge kültürünün yaygınlaşmasına katkı sağlamayı, sanayi kuruluşlarının üniversite ve araştırma kurumlarıyla ulusal-uluslararası işbirliği oluşturmalarını hedeflemektedir. Bölgenin yönetim kurulunda Kırıkkale Üniversitesinden 4, Makine Kimya Endüstrisi Kurumundan 1, TÜBİTAK'tan 1, Savunma Sanayi Müsteşarlığından 1 üye bulunmaktadır.

Kırıkkale'de özel sektör yatırımcılarının, yatırım ve işletme süreçlerinde karşılaştığı sorunları hızlı bir şekilde çözebilecek, ilin iş ve yatırım ortamının tanıtımında koordinasyonu sağlayacak, yatırımcı çekebilmek için ihtiyaç duyulan fiziki yatırımları araştırarak, yatırım teşvikleri ve destekleri konusunda politika belirleyen kurumlara görüş sunabilecek ve özel sektör yatırımları konusunda ilin vizyonunu belirleyecek bir ihtisas kurulu bulunmamaktadır.

Fizibilite etüdü yapmadan, yatırım konusu ile ilgili düzenleme, denetleme veya destekleme görevi olan kurum kuruluşlar ile görüşmeden yatırıma başlanması veya işletme sürecine geçilmesi durumunda yatırımcılar ilin sunduğu avantajlardan tam olarak istifade edememekte, telafisi güç sorunlar ile karşılaşabilmekte veya rekabet gücü olumsuz etkilenebilmektedir.

Faal organize sanayi bölgelerinde en önemli ortak sorun doğalgaz altyapısının bulunmamasıdır. Diğer önemli sorun ise parsel tapusunu alan fakat faal olmayan işletmelerden kaynaklanmaktadır. Bu durum, ilde yatırım planlayan yeni yatırımcıların özellikle belirli doluluğa ulaşmış OSB'lerde parsel bulmasını güçleştirmektedir. Doğalgaz sorununa ilave olarak Keskin OSB'nin arazi yapısından kaynaklı yüksek hafriyat maliyetleri yatırımcıyı caydıran diğer etkenlerdendir.

Büyük şehirlerden az gelişmiş illere gelmeyi planlayan yatırımcıların ana hedeflerinden biri işgücü maliyetlerini azaltmaktır. Kırıkkale, iyi eğitilmiş ve tecrübeli personel ihtiyacının karşılanması açısından yeterli işgücü potansiyeline sahip olsa da, özellikle işgücünün barınma (kira, konut alımı) ihtiyaçları için ayırması gereken

bütçenin gelişmiş illere yakın seviyede olması nedeniyle, beyaz yaka ve mavi yakalı işgücü maliyetlerinde belirgin bir avantaj sağlanamamaktadır.

Yatırımcıların, istedikleri özellikte yatırım yeri (arazi, bina) taleplerini tek noktadan karşılayabilecekleri bir sistem halen mevcut değildir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen çalışma neticesinde yatırıma uygun arazi envanterini yatırımcıya elektronik ortamda sunabilecek şekilde coğrafi bilgi sistemleri altyapısı kurulacak, arazi envanteri merkezi düzeyde koordine edilecektir. Buna ilave olarak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait arazilerin kurum görüşleri alınarak tahsise hazır hale getirilmesi süreçleri kısaltacaktır. Diğer taraftan, yatırıma uygun şahıs arazileri muhtarlıklar başta olmak üzere yerel yönetimlerle birlikte tespit edilmeli, atıl veya tamamlanamamış binalar da ayrı bir envantere dâhil edilmelidir.

Özellikle makine imalatı ve savunma sanayi alanında gelişmiş illerden yatırım yapmaları için Kırıkkale'ye davet edilen firmalar, Kırıkkale'nin yan sanayi açısından sunabileceği imkânları mevcut konumlarına göre karşılaştırmak istemekte fakat güncel kaynak olmadığı için kararlar gecikmektedir. Bu sorunu ortadan kaldıracak ve Kırıkkale'nin yan sanayi potansiyelini güncel olarak yatırımcılara sunacak bir çalışma yatırımcılara önemli destek sağlayacaktır.

Kırıkkale'nin kamu yatırımları ağırlıklı ekonomik yapısı, bireyleri bir kamu kurumunda çalışmaya yönlendirmiş, eğitimli kitle genellikle MKEK fabrikalarında veya TÜPRAŞ Rafinerisinde iş bulmaya odaklanmış, bu sebeple girişimcilik kültürü zayıf kalmıştır. KOSGEB yeni girişimci destekleri ile her ne kadar girişimci adayları cesaretlendirilse de, yenilikçi ve rekabetçi iş fikirleri bulma açısından girişimcilerin başarılı olduğu söylenememektedir. KOSGEB yeni girişimci desteklerinin lokanta, büfe, kafe vb. istihdam ve katma değer yaratma potansiyeli düşük, tüketime yönelik iş alanlarında kullanılması ilin potansiyel arz eden öncelikli alanlarında iş kurulmasına katkı sağlamamakta, girişimciler sanayiciye dönüşememektedir.

Yatırımlarda Devlet yardımları açısından 4. bölge teşviklerinden istifade eden Kırıkkale'de 2010-2016 yılları arasında halen yatırım süreci devam eden 92 yatırım teşvik belgesi bulunmaktadır. Bu belgeler kapsamında toplam 1.458.415.623 TL sabit yatırım ve 1.968 kişi istihdam öngörülmektedir. Büyük ölçekli kamu yatırımları nedeniyle ilin genel ekonomik gelişmişlik düzeyi bazı parametrelerde ülke ortalamasının üzerinde görünmekte, özel sektör yatırımları sayı ve büyüklük açısından yetersiz olmasına rağmen Kırıkkale, yatırımlara sağlanan Devlet yardımlarından düşük oran ve sürelerde istifade edebilmektedir. Bu durum ilin yatırımcı çekme potansiyelini olumsuz etkilemektedir.

Yabancı sermayeli firmaların ülkemizde operasyonlarını ağırlıklı olarak teknoloji seviyesi orta yüksek sektörlerde gerçekleştirdikleri ve Ülkemizin teknolojik altyapısına da katkı sağladıkları görülmektedir. 2015 yılı sonu itibarıyla Türkiye'de 47.593 adet uluslararası sermayeli şirket faaliyette bulunmaktadır. Bu şirketlerin 41.116 adedi uluslararası sermayeli şirket ve şube kuruluşu, 6.477 adedi ise yerli sermayeli şirketlere yapılan uluslararası sermaye iştirakidir. Ancak Kırıkkale, yabancı yatırım çekme açısından son sıralardadır.

Konumu, uygun fiyatlı arazi varlığı, karayolu, demiryolu ve havayolu ulaşım imkanları, Ankara pazarına yakınlık vb. birçok sebeple Kırıkkale lojistik yatırımları açısından cazip olmasına rağmen ilde bu konuda bir gelişme yoktur. Kırıkkale'de bir gümrük müdürlüğü bulunmaması da lojistik alanında yatırım yapacakları ve ihracatçı firmaları olumsuz etkilemektedir.

1.1.2.2. Yatırım Tanıtımı

Birçok ilde olduğu gibi Kırıkkale’de de yatırım destek ve tanıtımı konularında ortak bir vizyon kapsamında amaç, hedef ve faaliyetleri belirleyen, paydaşlar arası koordinasyonu sağlayan bir üst kurul bulunmamaktadır. Bu sebeple, farklı kurum veya kuruluşlar gerek gördükleri veya görevli bulundukları alanlarda kendi bakış açıları doğrultusunda yatırım tanıtımı faaliyetleri yapabilmektedir. İlin iş ve yatırım ortamını tanıtarak yeni yatırımcı çekmek sadece bir kurum, kuruluş veya STK’nın görevi olmamakla birlikte; doğrudan veya dolaylı olarak bu alanla ilgili yapılan faaliyetlerin ilgili diğer paydaşlardan bağımsız, habersiz ve kontrolsüz yapılması önemli bir sorun olarak görülmektedir.

İlin bütün yönleriyle tanıtıldığı etkinliklerin, iş ve yatırım tanıtımı açısından da önemli fırsatları içerebilmesi nedeniyle, mevcut durumun tespiti için son yıllarda birçok paydaşın bir araya gelerek ilin genel tanıtımı açısından düzenlediği etkinliklerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, Ankara Atatürk Kültür Merkezinde, 21-24 Nisan 2016 tarihlerinde Kırıkkale Valiliği himayesinde gerçekleştirilen Kırıkkale Tanıtım Günleri önemli bir örnek teşkil etmektedir. İlin tüm yönleriyle tanıtıldığı etkinliğin ilk defa yapılması ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları vb. çok sayıda paydaşın katkı sağlaması iyi bir başlangıç olarak görülmektedir. Söz konusu etkinlikte özel sektör firmaları da yer almış, Ajansımız stand ile katılım sağlayarak Kırıkkale'nin yatırım ortamı hakkında bilgi vermiştir.

Kırıkkale'nin turizm potansiyelini, turizm sektöründeki yatırım fırsatlarını ulusal ve uluslararası düzeyde tanımak, turist ve yatırımcı çekmek için Kırıkkale Valiliği koordinasyonunda Kırıkkale Belediyesi, Kırıkkale İl Özel İdaresi ve Ajansımızın desteğiyle her yıl İstanbul'da EMITT fuarına düzenli olarak katılım sağlanmakta; fuar süresince ilin doğal, kültürel ve tarihi varlıkları tanıtılmaktadır. Diğer taraftan, Ajansımızca katılım sağlanan yurtdışı fuarlarda tüm bölge illeri ile birlikte Kırıkkale'nin de tanıtımı yapılmaktadır.

İlin yatırım çekme potansiyeli açısından büyük önem arz eden Silah OSB'nin tanıtımı için Valilik Makam Olur'u ile kurulan tanıtım komisyonunda Kırıkkale Belediyesi, Kalkınma Ajansımız, Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü ve Silah OSB Müdürlüğü görev almış, bu kapsamda OSB'nin kurumsal kimlik oluşturulması, katalog ve broşürlerinin hazırlanmasına mali ve teknik destek verilmiş, 2015 yılında yapılan IDEF fuarına stand ile katılım sağlanmıştır.

9-10 Nisan 2015 tarihleri arasında Türkiye'nin farklı üniversitelerinden ve yurt dışından 200'ün üzerinde araştırmacı ve akademisyenin katılımıyla Kırıkkale Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen I. Savunma Sanayi Sempozyumu ilin savunma sanayi alanındaki iddiasını ortaya koyması ve farkındalık oluşturulması açısından çok faydalı görülmektedir. Bu ölçekte bir etkinliğin ilde yapılması, hem ilin hem de sektörün tanıtılması için büyük önem arz etmektedir.

Kırıkkale Valiliği, Kırıkkale Belediyesi, Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odası, Kırıkkale Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Kırıkkale Ziraat Odası, Kırıkkale Ticaret Borsası, Kırıkkale Damızlık Koyun - Keçi Yetiştiricileri Birliği, Kırıkkale Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği, Kırıkkale Kırmızı Et Üreticileri Birliğinin desteğiyle 26-29 Mayıs 2016 tarihlerinde Kırıkkale'de ilk defa Tarım, Hayvancılık ve Teknolojileri Fuarı gerçekleştirilmiş, Ajansımız da söz konusu etkinliğe stand ile katılım sağlamıştır. 70 firmanın 4 gün boyunca tarım makineleri, tarımsal ürünler, yem çeşitleri ve yöresel gıda ürünlerini sergilediği fuar tüm tarafların bilgi ve teknoloji paylaşımı için ideal ortamı oluşturmuş, Kırıkkale tarımının tanıtımına büyük katkı sağlamıştır.

Kırıkkale Kılıçlar Soğanının tanıtımı için Kılıçlar Beldesinde geleneksel olarak festival düzenlenmektedir. Ayçekirdeğinin tanıtımı için ise ilk defa 2015 yılında Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odası tarafından Ayçekirdeği festivali düzenlenmiştir. Ürünlerin ulusal düzeyde tanıtılmaları ve marka olabilmeleri için önemli görülen söz konusu etkinliklerinin sürdürülebilir bir şekilde belirli periyotlarla yapılması önem arz etmektedir.

Diğer taraftan, yatırım destek ofisi hedef sektörlerde ihtisas fuarlarına ziyaretçi olarak katılmakta, potansiyel firmaları ve işadamları STK'larını ziyaret ederek ilin iş ve yatırım ortamına, sunduğu avantajlara dikkat çekmektedir. Bölge illerinde faaliyet gösteren firmaların ihracat miktarlarını artırmak ve yeni pazarlar bulmalarını kolaylaştırmak için hedef sektör ve ülkelerde eşleştirme organizasyonları düzenlemekte, yatırımcı çekme potansiyeli olan ülkelerde yatırımcı gruplarına özel bilgilendirme faaliyetleri düzenlemektedir.

Kırıkkale'nin iş ve yatırım ortamını bir bütün olarak tüm yönleriyle güncel bir şekilde tanıtmak için yatırım destek ofisince hazırlanan web sitesi yayına devam etmektedir. Özellikle yatırımlarda Devlet yardımları konusunda yatırımcılara teknik destek sağlanmakta, hazırlanan broşürler ve kataloglar ile diğer tüm destekler, izin ve ruhsat süreçleri hakkında yatırımcılar bilgilendirilmektedir.

1.1.3. Sektörler

1.1.3.1. Tarım ve Hayvancılık

Bitkisel Üretim

Yüzölçümü 463.000 hektar olan Kırıkkale’de 310.290 hektar (%67) tarımsal üretimde kullanılmaktadır. Tarımsal modernizasyon oldukça ileri düzeydedir. Çiftçi Kayıt Sistemine ilden 14.627 kişi kayıtlıdır. Tarım alanında 3.199 kişi aktif sigortalı (BAĞ-KUR) olarak faaliyet göstermektedir.

Tablo 12: Toprak Varlığı ve Dağılımı

Kullanım Alanı	Alan (hektar)	Payı (%)
Tarım Alanı	310.290	67,0
Çayır-Mera	43.316	9,4
Orman-Fundalık	44.694	9,7
Diğer Araziler	64.700	14,0
Toplam	463.000	100,0

Kaynak: GTHM, 2016

Tablo 13: Tarımsal Arazi Varlığı ve Kullanımı

Kullanım Şekli	Alan (ha)
Tarla	170.575
Sebze	2.385
Meyve ve Bağ	2.911
Nadas	134.419
Toplam	310.290

Kaynak: GTHM, 2016

İklimi ve toprak karakterleri itibarıyla çeşitli bitkisel ürünlerin yetiştirilmesine uygun olan Kırıkkale’de tarla ürünlerinde ekiliş alanlarına göre ilk sıralarda buğday, arpa, ayçiçeği ve nohut, meyve ürünlerinde; ilk 3 sırayı üzüm, ceviz ve elma, sebze ürünlerinde ise; kavun, domates ve karpuz almaktadır.

Tablo 14: Tarla Ürünleri

Ürünler	Alan (da)	Üretim Miktarı (ton)
Buğday	1.124.342	370.458
Arpa	367.727	129.955
Ayçiçeği	96.130	9.603
Nohut	64.935	8.171

Kaynak: GTHM, 2016

Tablo 15: Meyve Üretimi

Ürünler	Alan (da)	Üretim Miktarı (ton)
Üzüm	21.614	8.235
Ceviz	3.459	386
Elma	1.159	1.614

Kaynak: GTHM, 2016

Tablo 16: Sebze Üretimi

Ürünler	Alan (da)	Üretim Miktarı (ton)
Kavun	8.542	15.535
Domates	4.594	15.958
Karpuz	4.315	15.972

Kaynak: GTHM, 2016

Toprak Mahsulleri Ofisinin il merkezinde şube müdürlüğü, Balışeyh, Keskin ve Karakeçili ilçeleri ile Çerikli beldesinde ajans müdürlükleri bulunmaktadır. TMO Şube Müdürlüğüne bağlı 117.000 tonluk depolama tesisi mevcuttur. Kırıkkale’de 9 adet un fabrikası ve 3 adet yem fabrikası faaliyet göstermektedir. Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Ankara Şeker Fabrikası Kırıkkale Ziraat Bölge Şefliği sorumluluk sahasında, 2016 yılında Kırıkkale’de 15 köyde 47.200 ton net pancar üretim programı tahsis edilmiştir.

2015 yılında 481,7 milyon TL bitkisel üretim değeri ile ülke geneli iller sıralamasında 56. konumda yer alan Kırıkkale, ülkemizin toplam tarımsal üretim değerinden %0,4 pay almaktadır. Kişi başına üretilen toplam bitkisel ürün değerine bakıldığında (1.782 TL) Kırıkkale ekonomisinde tarımın payının sınırlı olduğu söylenebilmektedir.

Sulama imkânlarının yetersizliği nedeniyle potansiyel yeterince değerlendirilememekte, bitkisel ve hayvansal üretim hacmi düşük kalmaktadır. Kırıkkale’de sulanabilir arazi miktarı 223.000 ha, sulama yapılan arazi miktarı ise 26.172 ha olup, sulanabilir arazilerin sadece %12’si sulanmaktadır. Sulu tarım alanlarının yetersiz olması, ürün çeşitlendirmeyi de olumsuz etkilemekte, üründen elde edilen katma değer düzeyi ve yatırımcı gelirleri düşük kalmaktadır.

Sulanabilen arazi varlığı yatırımcı çekmede en önemli etkenler arasında yer almaktadır. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) kapsamında hazırlanan Tarımda Su Kullanımının Etkinleştirilmesi Programı Eylem Planında DSİ sulamalarında 2014 yılında yüzde 62 olan sulama oranının 2018 yılında yüzde 68’e, yüzde 42 olan sulama randımanının ise yüzde 50’ye çıkarılması hedeflenmektedir. İl düzeyinde DSİ sulamalarının bu genel hedefe katkı sağlayacak şekilde gelişmesi önem arz etmektedir. Diğer taraftan, suyun verimli kullanılmasını temin etmek üzere, ileri teknik ve teknolojiler kullanılmalı, etkin toprak işleme teknikleri uygulanmalıdır.

Sulama imkânlarının yetersizliği, ilkbahar ve sonbahar aylarında don riski ile karşı karşıya kalınması ve örtü altı yetiştiriciliğin çok az olması nedeniyle tarla sebzeciliği sınırlı olarak yapılmaktadır. Üretim mevsiminin uzatılması, devamlılığının sağlanması için örtü altı üretim önem kazanmıştır. Kırıkkale’de sadece 5.431 da alanda 13 çiftçi tarafından örtü altı yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bu seraların 6 tanesi 500 metrekare olup diğerleri 100 metrekaredir.

Bitkisel üretim değeri ve kişi başına üretim değeri açısından ülke ortalamasının altında olan Kırıkkale’de, arazi fiyatları nispeten ucuz olmasına rağmen tarımsal işletme büyüklükleri ortalama 80 da olup, bu değer sürdürülebilir

işletme seviyesinin altındadır. Bu sorunun çözümü için devam eden arazi toplulaştırma çalışmalarına ilave olarak iyi tarım uygulamaları konusunda başarılı, ölçek ekonomisi ile verimli üretim yapabilecek güçlü sermaye yapısına sahip işletmelerin il'e çekilmesi gerekmektedir.

Bölgesel Gelişme Ulusal Strateji 2014-2023 (BGUS) dokümanında tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanmasına yönelik yapıların güçlendirilmesi ve üretici örgütlerine dayanan işletme modellerinin desteklenmesi öngörülmektedir. Ancak Kırıkkale'de tarımsal pazarlama gücü yetersiz olup tarımsal ürünlerin örgütlü olarak işlenmesi ve pazarlaması yapılamamaktadır. İlin karayolu ve demiryolu ulaşım ağının kavşak noktasında olmasının sağladığı avantajla, tarımsal örgütlerin pazarlama gücünün arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca, tarımsal ürünleri değerinde pazarlayabilmek, üreticiyi yıkıcı rekabetten koruyabilmek ve özellikle meyve üreticisini cesaretlendirmek için ilde bir soğuk hava deposunun kurulması gerekmektedir.

Yüksek kâr marjına sahip organik tarım, başlangıç yatırımının yüksek olması, geri dönüş süresinin uzun olması ve belgelendirme süreçleri nedeniyle çiftçiler tarafından tercih edilmemektedir. 2016 yılında il genelinde sadece 3 çiftçi toplam 32 da alanda 1.883,68 TL organik tarım desteklemelerinden faydalanmıştır. Üreticinin organik tarımın önemi ve ekonomik değeri hakkındaki yetersiz bilgisi ve destekleme mekanizmasının yetersizliği nedeniyle organik tarım potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir. Organik tarım ürünleri için büyük bir pazar olan Ankara'ya yakınlığa rağmen Kırıkkale'de sadece Yahşıhan Hisar Köyünde 5 çiftçi organik üretim yapmaktadır.

Ülke genelinde çerezlik ayçekirdeği üretiminin %10'unu karşılayan Kırıkkale'de bu potansiyeli değerlendirmek üzere çerezlik ayçekirdeği toplama, depolama ve işlemeye yönelik sanayi tesislerinin sayısı son 5 yılda artış göstermiştir. Kırıkkale'nin Ankara'nın doğu ve kuzey illere ulaşım akslarının kesişim noktasında olmasının da etkisiyle, söz konusu tesisler yol güzergahında satış noktaları oluşturmuşlar, böylece Kırıkkale ayçekirdeği üretim ve satışı noktasında önemli bir konuma ulaşmış ve marka haline gelmiştir.

Yöreye özgü tarımsal ürünlerin tüm ülke genelinde yüksek talep görmesi için marka haline getirilmesi büyük önem arz etmektedir. BGUS dokümanında da, yerele özgü ürünlerin üretiminin desteklenerek katma değer artışının sağlanacağı ifade edilmiştir. Marka haline gelen ürünlerin katma değerinin yükselmesine bağlı olarak, çiftçilerin gelir düzeyi iyileşecek, ürün miktarı artacak ve bu durum çiftçilerin bilinçli bir şekilde iyi tarım uygulamalarına yönelmelerini sağlayarak ürün kalitesinin daha üst noktalara ulaşmasını da tetikleyecektir.

Belirli bir tanınırlığa ulaşmış yöresel tarım ürününün marka haline gelmesi için ilk yapılması gereken çalışma ürünün coğrafi işaret tescilidir. Bu kapsamda, Ajansımızın desteğiyle Kırıkkale Kılıçlar Soğanının coğrafi işaret tescili için Kırıkkale Belediyesi tarafından Türk Patent Enstitüsü'ne başvuru yapılmış olup, değerlendirme süreci devam etmektedir. Benzer şekilde, Kırıkkale Ayçekirdeğinin tescili için ise Ajansımızın teknik destek programı kapsamında Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odası tarafından TPE'ne başvuru yapılmıştır.

Pazar ve ürün çeşitlendirmede etkin bir araç olarak görülen ihracat, aynı zamanda planlı ve sürdürülebilir üretime de büyük katkı sağlamakta, tarım ürünlerinde fiyat dalgalanmalarından koruyarak çiftçi gelirlerinde istikrarı temin etmektedir. Ancak, ilin bitkisel ürün ihracatı son derece düşük ve düzensizdir. TİM verilerine göre 2012 yılında 4.462 milyon A.B.D. doları olan Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri ihracatı 2015 yılında 20 bin A.B.D. dolarına kadar gerilemiştir.

Hayvancılık

2015 yılı TÜİK verilerine göre Kırıkkale, 265 milyon TL değerinde canlı hayvan varlığı ile ülkemizde 73. sırada, TR71 bölgesinde ise son sıradadır. Kişi başına canlı hayvanlar değeri açısından 980 TL ile ülkemizde 49. sırada olan Kırıkkale, bölgede ise yine son sıradadır.

Tablo 17: Hayvan Varlığı

Hayvan Sayısı	Adet
Büyükbaş Hayvan Sayısı	50.083
Küçükbaş Hayvan Sayısı	110.348
Arılı Kovan Sayısı	13.176
Yumurtacı Tavuk Sayısı	594.350

Kaynak: GTHM, 2016

Tablo 18: Büyükbaş Durumu

Tür	Adet	Oran
Kültür Melezi	29.318	%58,50
Kültür	16.371	%32,60
Yerli	4105	%8,10
Manda	289	%0,80

Kaynak: GTHM, 2016

Kırıkkale İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliğinin 546, Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğinin 190, Arı Yetiştiricileri Birliğinin ise 365 üyesi bulunmaktadır. Kırıkkale’de 4.508 büyükbaş hayvan işletmesi, 1.235 küçükbaş hayvan işletmesi, 224 arıcılık işletmesi ve 8 kanatlı işletmesi faaliyet göstermektedir.

Tablo 19: Hayvansal Ürünler

Ürün	2013	2014	2015
Kırmızı et üretimi (Kg)	2.958.476	3.137.100	2.736.604
Beyaz et üretimi (Ton)	140	144	68
Süt üretimi (lt)	4.257.812	4.598.283	3.511.749
Yumurta üretimi (adet)	200.185.000	248.785.000	428.596.000
Bal üretimi (Ton)	45.20	44.15	41.36

Kaynak: GTHM, 2016

İçme suyu kaynakları bakımından zengin bir potansiyele sahip olmayan Kırıkkale’de su ürünleri üretimi yapan işletme bulunmamaktadır. Balıklandırma projesi kapsamında, göletlere her yıl ortalama 30.000 balık yavrusu bırakılmaktadır. 2016 yılında da 2 gölete 30.000 adet pullu sazan bırakılmıştır.

Kırıkkale’de 2015 yılında bir mezbahanın daha açılması ile toplam mezbaha sayısı 4’e ulaşmıştır. Mezbahadan ikisi şehir merkezinde olup ilin ve çevre illerin küçükbaş ve büyükbaş hayvan kesim ihtiyacını karşılamaktadır. Diğer iki mezbaha ise çevre ilçelerde bulunmaktadır ve sınırlı sayıda kesim yapan tesislerdir. İlde kesilen hayvanların karkas ortalaması büyükbaş için 273 kg, küçükbaş için 18 kg’dır.

Kırıkkale’de sadece bir et ürünü üretim tesisi bulunmaktadır. ISO 9001:2008, ISO 22000:2005 ve Helal Gıda sertifikalarına sahip HACCP üretim sistemini uygulayan tesis, ürünlerini daha çok il içinde pazarlamaktadır. Tesisin fiili kapasite ortalamaları son 5 yıllık süreçte 2 kattan fazla artmış olup, yılda yaklaşık 161 ton sucuk, 24 ton pastırma, 19 ton salam, 3 ton sosis ve 2 ton köfte üretmektedir. Et işleme tesisi, yıllık ortalama 250.000 kg’lık kırmızı eti bulunduğu yerleşim yeri ve çevre köylerden temin edebilmektedir.

Kırıkkale İl GTHM’nde 451 personel içerisinde 52 veteriner hekim hizmet vermektedir. İl hayvan varlığı ve hayvancılık işletmesi sayısı dikkate alındığında yeterli olduğu değerlendirilmektedir. İlde hayvancılığın geliştirilmesi için projeler yapılmakta ve desteklenmektedir. Koruyucu hayvan sağlığı için aşılama uygulamaları yapılmaktadır.

Ülkemizdeki meraların ıslahı, geliştirilmesi ve korunması kırmızı et üretimi için vazgeçilmez bir koşuldur. GTHM tarafından 2014-2018 dönemi için hazırlanan Kırıkkale Tarım Strateji Belgesinde meraları kayıt altına almak, verimliliğini artırmak, hayvancılığın hizmetine sunmak, tarımsal kaynak olarak sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla tahdit çalışması tamamlanan mera, yaylak ve kışlaklar ile umuma ait otlaklar ve çayırların tahsislerin yapılacağı ve mera tahsis alanının 2017 yılında 8.000, 2018 yılında 10.000 hektara çıkarılmasının hedeflendiği belirtilmektedir.

İlde karma yem konusunda faaliyet gösteren 3 işletme bulunmaktadır. Hayvancılık işletmeleri tarafından yükselen girdi fiyatlarına karşı rekabet avantajı sağlanması amacıyla ilin toprak yapısına ve iklim koşullarına uygun kaba yem ekimi yapılmalıdır. GTHM tarafından yem bitkileri yetiştiriciliği ile ilgili bilgilendirme yapılmasına rağmen yetiştiricilerin geleneksel ürün ve üretim metotlarını terk etmekten kaçınmaları sebebiyle yem ve hammadde harcamalarının azaltılması mümkün olmamaktadır. Kasaplık hayvan besisinde rasyondaki kaba yem oranı artırıldığı müddetçe kırmızı et maliyetleri aşağıya çekilebilmektedir. Avrupa’da hayvansal üretimin bize göre daha ucuza mal edilmesinin başlıca nedeni bol ve ucuz kaba yem temini imkânlarıdır.

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ülkemiz bitki örtüsü, arazi eğimi, yükseklik, yağış rejimi, mera mülkiyeti gibi kriterler bakımından daha uygundur. Bu avantajlara paralel olarak ülkemizde ve Kırıkkale’de küçükbaş hayvan varlığı yavaş da olsa artış eğilimindedir. İlde 1235 küçükbaş hayvan işletmesinde toplam 110.348 küçükbaş hayvan bulunmaktadır.

Hayvancılık işletmelerinin temel sorunlarından biri biyolojik atığın bertaraf edilmesidir. Bazı durumlarda işletmeler için ilave maliyet ve çevre sorunlarına yol açan atıkların daha iyi değerlendirilmesi için biyogaz ve organik gübre üretim tesislerinin kurulması gerekmektedir.

İlde iki süt işleme tesisi bulunmaktadır. Bunlardan sadece biri faaldir. BGUS dokümanında, tarımsal verimliliğin yükseltilmesi amacıyla bölgede üretilen tarım ve hayvancılık ürünlerini bölgede işleyerek katma değer yaratacak ilk tesisleşme girişimlerinin destekleneceğine vurgu yapılmıştır. İlde üretilen sütlerin il sınırlarındaki fabrikalarda işlenmesi neticesinde katma değer ilde kalması için Çelebi ilçesinde kurulan ancak işletmeye açıldıktan kısa bir süre sonra kapanan fabrikanın tekrar işletmeye açılması önem arz etmektedir.

1.1.3.2. Sanayi

Kırıkkale il merkezi kamu ağırlıklı sanayi şehridir, diğer ilçe merkezleri ile kırsal kesimin ekonomik yapısı tarıma dayalıdır. Kırıkkale’de imalat sanayi kamuya ait büyük işletmelerin yanında, özel sektöre ait küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. MKEK Fabrikaları ve TÜPRAŞ Rafinerisi ilin ekonomik yapısında önemli bir yer tutmaktadır.

Kamu kesimine dayalı olarak gelişen Kırıkkale imalat sanayi; savunma, metal-makina ve petro-kimya sanayinde yoğunlaşırken, özel sektörde genellikle bu sanayi kollarına bağlı olarak gelişmenin yanı sıra tarım makineleri, gıda ve yem sanayi, toprak, tekstil, ağaç ve mobilya işleri sanayine yönelik olarak da gelişme olmuştur.

2014-2023 bölge planında belirtildiği üzere, Sanayi Sektörü Durum analiz raporunda illerin rekabetçilik durumu İş Yapma Düzeyi, Girişimcilik, Finansal Hizmetlerden Yararlanma, Yabancı Sermaye Varlığı, Uluslararası Pazarlara Erişim, İşgücü Niteliği, Altyapı Niteliği, Teşvikler ve Yenilikçilik Potansiyeli olmak üzere 9 eksende incelenmiştir. Kırıkkale’de önde gelen sektörler olan savunma sanayi, petrol ürünleri ve mobilya sektörlerinin yapıları göz önünde bulundurulduğunda uluslararası pazarlara erişim ve işgücü niteliği görece avantaj olarak ortaya çıkarken yabancı sermayenin ve teşvik imkânlarının eksikliği dezavantaj olarak belirlenmiştir.

MKEK yatırımları neticesinde gelişen ve il statüsü kazanan Kırıkkale’nin savunma sanayisini MKEK’ten ayrı düşünmek mümkün değildir. Dolayısıyla, Kırıkkale’de savunma sanayiinin gelişiminde MKEK’nin izleyeceği politika ve yapacağı yatırımlar Kırıkkale savunma sanayiini doğrudan etkilemektedir. İktisadi Devlet Teşekkülü olan Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu; kalkınma planları ve yıllık programlar çerçevesinde, imalat sanayi alanında, her çeşit silah, mühimmat, patlayıcı madde, makina, teçhizat ve malzeme imalat kapasitelerini karlılık ve verimlilik esasları göz önüne alarak, savunma ve sivil savunma ihtiyaçlarına göre planlamak, ekonomik bir şekilde üretmek ve pazarlamak amacı ile kurulmuştur. MKEK, ayrıca imkânları ve kapasiteleri ölçüsünde piyasanın ihtiyacı olan çelik, pirinç, kapsül ve sivil patlayıcı gibi sivil üretim hizmetlerini, günün teknik ve ekonomik koşullarını göz önünde tutarak, dünya ve NATO Standartlarına uygun kalitede üretmektedir.

Modern silah ve mühimmatı azami oranda yurtiçi sanayisi ile birlikte üretmeyi hedefleyen MKEK, Kurumun %70 olan yerli üretim oranının %90’a çıkartılması için girdilerin yerileştirme çalışmasına ağırlık vermekte, %40 olan yurtiçi sanayi kullanım oranını %70 düzeyine yükseltmeye ve bu kapsamda 785 olan tedarikçi firma sayısını 1000’in üstüne çıkartmaya gayret etmektedir.

Türkiye’nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu araştırmasında 2015 yılında 130. büyük sanayi kuruluşu olan MKEK, başta makine imalatı ve savunma sanayi olmak üzere birçok sektörde tecrübeli işgücü yetişmesine önemli katkılar sağlayan bir okul vazifesi de görmektedir. Ar-Ge personeli sayısını 240’a çıkartmayı ve Ar-Ge projelerinin toplam tutarını, kurum cirosunun %10’u düzeyine yükseltmeyi hedefleyen Kurum, test, analiz, yazılım ve donanım altyapısını her geçen gün güçlendirmektedir.

Savunma Sanayi Müsteşarlığı ile MKE Kurumu arasında imzalanan sözleşme kapsamında Kara Kuvvetleri Komutanlığı’nın teknik ve taktik isteklerini karşılamak amacıyla başlatılan Modern Piyade Tüfeği (MPT) Projesi kapsamında üretim devam etmektedir. ALTAY Projesi kapsamında üretilecek prototip tank için 120mm 55 kalibre Ana Silah Sistemi için MKE Kurumu Alt Yüklenici olarak görevlendirilmiştir.

MKEK Merkez Teşkilatı, 10 Fabrika ve 2 İşletme Müdürlüğünde çalışan toplam personel mevcudu 5.553'tür. Bu mevcudun 3.213'ü Kırıkkale ilinde yer alan Fabrika / İşletmelerde çalışmaktadır. Kırıkkale ilinde görev yapmakta olan MKE Kurumu personelinin Fabrika / İşletmeler bazında detay dağılımı tabloda sunulmaktadır.

Tablo 20: MKE Kurumu Personel Sayısının Kırıkkale İşletmeleri Bazında Dağılımı (2015)

ÜNİTE ADI	İDARİ	MÜHENDİS	TEKNİKER TEKNİSYEN	İŞÇİ	TOPLAM
MKE MÜHİMMAT FABRİKASI MÜD.	194	94	81	679	1048
MKE BARUT FABRİKASI MÜD.	69	28	19	129	245
MKE AĞIR SİLAH ve ÇELİK FABRİKASI MÜD.	53	45	27	249	374
MKE PİRİNÇ FABRİKASI MÜD.	59	9	12	189	269
MKE SİLAH FABRİKASI MÜD.	93	30	102	378	603
MKE HURDA İŞL. KIRIKKALE HURDA MÜD.	30	6	38	213	287
MKE DESTEK TESİSLERİ İŞL. MÜD.	62	8	11	306	387
GENEL TOPLAM	560	220	290	2143	3213

Kaynak: MKEK

Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumunun yukarıda tabloda verilen 5 fabrikasının yanında, Kırıkkale'de savunma sanayii ve makine imalatı alanında çeşitli ürünler üreten küçük ve orta ölçekli 40 kadar firma bulunmaktadır. Bu firmaların arasında tesis güvenlik belgesine sahip sadece 1 firma olması Kırıkkale'de gerçek anlamda bir savunma yan sanayisinin bulunmadığını göstermektedir. Bu durumun ana sebeplerinden biri; firmaların diğer sektörlerin yan sanayi ihtiyacını gözardı edip sadece MKEK tedarikçisi olarak çalışmak istemesi, diğer sebebi ise MKEK fabrikalarının mevcut yapıları nedeniyle yakın çevresinde yan sanayi oluşumuna destek sağlayamamasıdır.

MKEK bünyesindeki mevcut çelikhanenin teknolojinin gerisinde kalması ve kapasitesinin yetersiz olması nedeniyle inşasına başlanılan 120 bin ton/yıl sıvı çelik üretimi kapasiteli yeni çelikhanenin tamamlanması ile MKE, silah sistemleri için gereken yüksek vasıflı çeliği üretecek, bununla birlikte piyasanın talep ettiği kaliteli çelik ihtiyacını da karşılayacaktır. Bu gelişme, hammaddeye yakınlık faktörü açısından Kırıkkale'nin yatırım çekme potansiyelini artıracak, savunma sanayi ile makine ve teçhizatları sektörünün ilde kümelenmesi için bir dayanak oluşturacaktır.

Ülkemizin ilk ve tek silah ihtisas organize sanayi bölgesinin 2013 yılında kuruluş protokolünün onaylanması, Kırıkkale’de sanayi alanında son yıllarda yaşanan en önemli gelişmedir. Kırıkkale Silah Sanayi İhtisas OSB (Silah OSB), ilin savunma sanayi alanında yatırım çekme ve kümelenme potansiyelini en üst noktaya taşımıştır. Ancak, orta ve uzun vadede Silah OSB’nin genişleme alanlarının sınırlı olması da ayrı bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan, OSB’ye komşu kesimhane ve hayvan pazarı uzun vadede problemlere yol açma potansiyeline sahiptir. OSB’ye araç giriş-çıkışlarının oluşturduğu kaza tehlikesini giderecek tedbirler de bir an önce alınmalıdır.

2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar’a göre; Savunma Sanayii Müsteşarlığından alınacak proje onayına istinaden gerçekleştirilecek asgari 20 milyon TL tutarındaki savunma, havacılık ve uzay alanındaki yatırımlar öncelikli yatırım olarak değerlendirilirken, söz konusu Karar’da 08/04/2015 tarihi ve 29320 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 2015/7496 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yapılan değişiklik neticesinde 20 milyon TL alt sınırı kaldırılmış, savunma sanayii yatırımlarının Savunma Sanayii Müsteşarlığından alınacak proje onayına istinaden öncelikli yatırım olarak değerlendirilmesi mümkün kılınmıştır. Bu değişikliğin, ülkemizin ilk ve tek silah ihtisas organize sanayi bölgesinin yatırım çekme potansiyelini önemli ölçüde olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

Savunma sanayiinin coğrafi olarak ülkenin merkezinde yer alması halen stratejik önemini korumaktadır. Bu bilinçle ülkemizin savunma sanayiinin belkemiğini oluşturan MKE fabrikalarını Ankara, Kırıkkale ve Çankırı gibi merkez illerde inşa eden iradenin bugünde benzer şekilde hareket etmesi ve savunma ana ve yan sanayiye mümkün oldukça merkez illerde konumlandırarak şekilde teşvik politikalarına yön vermesinin doğru olacağı düşünülmektedir.

Kırıkkale Üniversitesi Mühendislik Fakültesinde birçok mühendislik bölümüne ilave olarak, Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde Savunma Teknolojileri alanında yüksek lisans düzeyinde eğitim vermeye başlanması ve üniversite kampüsü içinde Teknoloji Geliştirme Bölgesinin kurulması, Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliğinin gelişmesine katkı sağlayacak altyapıyı oluşturmak açısından önemli adımlar olmuştur. Bu potansiyelin harekete geçirilmesini hızlandırmak için Ar-Ge ve inovasyona dayalı, ileri teknoloji ve yüksek katma değerli ürün üretmeye yönelik projeler hazırlanmalıdır.

Başta Ankara olmak üzere Orta Anadolu Bölgesindeki birçok ilin petrol ürünleri ihtiyacını karşılamak amacıyla, 1986 yılında işletmeye açılan ve petrol işleme kapasitesi 5 milyon ton/yıl olan TÜPRAŞ Orta Anadolu Rafinerisi,

2005 yılında özelleştirilmiştir. BOTAS'ın Ceyhan terminalinden 447 km uzunluğunda boru hattı marifetiyle ulaşan ham petrolü işleyen TUPRAŞ tesisinde 211 beyaz yakalı, 629 mavi yakalı olmak üzere 840 kişi istihdam edilmektedir.

Rafineride LPG, benzin, jet yakıtı, gaz yağı, motorin, fuel oil ve bitümden oluşan ana ürünler üretilmekte ve rafinerinin etrafında bulunan 13 adet petrol ana dağıtım şirketi tarafından dağıtım ve satış işlemleri gerçekleştirilmektedir. Bu tesisler de, ilin istihdam potansiyeline önemli katkı sağlamaktadır. TUPRAŞ'ın ara ürünlerini girdi olarak kullanmak üzere son zamanlarda özellikle kükürt üretimi alanında yapılan yatırımlar dikkat çekmektedir. Ancak, TUPRAŞ'ın il ekonomisine katkısı istihdamdan daha öteye gidememekte, çok sınırlı alanda ve sayıda yan sanayi oluşturabilmektedir. Rafineriden doğrudan ara malı transferine imkân verecek komşu arazilerde oluşan anormal fiyatlar bu olumsuz durumun sebepleri arasında sayılabilmektedir.

Ankara ve İç Anadolu pazarına yakın konumu Kırıkkale'yi mobilya üreticileri açısından cazip bir hale getirmektedir. Ancak 1 fabrika hariç diğer üreticiler KOBİ vasfındadır. Mobilya sektörünün ilde gelişebilmesi için, Ankara'da belirli bir mesafe kat etmiş ve büyümek için daha geniş fabrika sahasına ihtiyaç duyan işletmelerin Kırıkkale'ye yönlendirilmesi ve ilde yan sanayi oluşturulması önem arz etmektedir.

Kırıkkale'de henüz kümelenme için potansiyel arz edecek düzeyde bir sektörel yoğunlaşma oluşmamıştır. Ancak, Silah OSB'nin kurulmuş olmasının orta vadede bu durumu değiştireceği düşünülmektedir. Silah OSB'de parsel tahsisleri belirli bir düzeye ulaşmadan önce savunma sanayi alanında Ankara'da mevcut kümelenme girişimine entegre olunması konusu da değerlendirilmelidir.

1.1.3.3. Enerji

Mavi Akım Doğalgaz Boru Hattının Samsun-Ankara istikametinde 94 km.'lik kısmı, İran Doğalgaz Boru Hattının Doğubeyazıt-Ankara istikametinde 32 km.'lik kısmı Kırıkkale sınırlarında bulunmaktadır. Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattının (TANAP) da Kırıkkale'den geçecek olması ili doğalgaz kombine çevrim santralleri açısından bir merkez haline getirecektir. TÜPRAŞ Rafinerisine ham petrol taşıyan BOTAS boru hattı, Kızılırmak nehri, güneş enerjisi ve diğer kaynakları ile birlikte değerlendirildiğinde Kırıkkale önemli bir enerji üretim potansiyeline sahiptir.

İnşa aşamasındaki lisanslı tüm santrallerin devreye alınması ile Kırıkkale toplam 1.937 MWe kurulu güce ulaşacaktır. Bu santraller, ülkemizin enerji ihtiyacının önemli bir bölümü karşılamanın yanında Kırıkkale’de istihdama da büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.

Tablo 21: Lisanslı Enerji Santralleri

Unvan	Tesis Türü	Yakıt Türü	Tesis Adı	Kurulu Gücü (MWe)
Acwa Güç Elektrik İşletme Ve Yönetim Sanayi Ve Tic. A.Ş.	Termik	Doğal Gaz	Acwa Power Kırıkkale Doğalgaz Kombine Çevrim Enerji Santrali	927,4
Zarif Enerji Üretim Sanayi Ve Tic. A.Ş.	Biyokütle		Kırıkkale Çöp Gazı Santrali Biyokütle Projesi	1,003
İç Anadolu Doğal Gaz Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş.	Termik	Doğal Gaz	İç Anadolu Doğal Gaz Kombine Çevrim Enerji Santrali Projesi	840
Cg Enerji Elektrik Üretimi İnş. Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.	Hidroelektrik		Sema Reg. Ve HES	17
Alaşar Hes Enerji İnşaat San. Ve Tic. Elektrik Üretim A.Ş.	Hidroelektrik		Köprükale HES	12,636
Elektrik Üretim A.Ş.	Hidroelektrik		Kapulukaya	54
Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.	Termik	Fuel-oil	Kırıkkale Rafinerisi Santrali	84,92
Toplam				1.937,0

Kaynak: EPDK

GAMA Enerji A.Ş. iştiraki İç Anadolu Doğalgaz Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş. tarafından kurulan doğalgaz kombine çevrim santralinin kurulu gücü 840 MWe olup, yıllık ortalama 6.300 GWh elektrik üretecektir. Santral tek başına Türkiye’de tüketilen elektriğin %2,5’ini, Ankara’da tüketilen elektriğin ise %50’sinden fazlasını karşılaması ve yaklaşık 900 milyon \$’lık yatırım bedeli ile doğalgaz santralleri kategorisinde son dönemin en büyük finansmanlarından biri olma özelliğini taşımaktadır. 6 Mayıs 2016 tarihinde ilk defa ulusal elektrik iletim sistemine bağlanan santralin açılışı, 7 Kasım 2016 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanımızın katılımı ile gerçekleştirilen törenle yapılmıştır.

İnşaat süreci devam eden diğer önemli yatırım ise Avrupa İmar ve Kalkınma Bankasının desteğiyle Suudi Arabistan menşeli ACWA Power iştiraki olan ve Samsung Construction and Trading (SCT) şirketinin de hissedar olarak katıldığı ACWA Güç Elektrik İşletme ve Yönetim San. ve Tic. A.Ş. tarafından Yahşihan İlçesinde kurulacak olan 927.4 MWe kapasiteli doğalgaz kombine çevrim santralidir. İnşası Samsung tarafından üstlenilen ve %10 hissesi yine Samsung'a ait olan santral faaliyete geçtiğinde 7.557 GWh/yıl elektrik enerji üreterek ülkemizin elektrik enerjisi ihtiyacının yaklaşık %3'ünü karşılayacaktır. Toplam bedeli 964 milyon \$ olan proje istihdama da önemli katkı sağlayacaktır.

Güneş enerjisi potansiyeli atlasına göre Kırıkkale'nin güney illere oranla yatırım çekme açısından rekabet gücü düşüktür. Ancak, radyasyon ve güneşlenme süresi açısından rekabetçi iller ile Kırıkkale arasındaki fark az olduğu için trafo kapasiteleri tamamen doludur. Ekim 2016 itibarıyla sistem bağlantı anlaşması imzalananlar dâhil çağrı mektubu verilen 58 lisanssız GES için toplam kurulu güç 50,5 MWe'dir. Kırıkkale'de fotovoltaik panel üreten bir firmanın bulunması GES yatırımcıları için maliyet ve esneklik açısından avantaj sağlamaktadır. Ancak, Mart 2016 itibarıyla TEİAŞ Kapasite Tahsis Tablosuna göre TM Bağlanabilir kapasite yetersiz olduğundan GES için başvurular değerlendirmeye alınmamaya başlanmıştır.

Kırıkkale'de henüz rüzgâr enerjisi santrali (RES) bulunmamaktadır. Ekonomik RES yatırımı için 7 m/sn veya üzerinde rüzgar hızı gerektiği ve Türkiye Rüzgar Enerjisi Potansiyel Atlası (REPA) verilerine göre Kırıkkale'de bazı alanlarda 6.5 m/sn rüzgar hızı olduğu dikkate alınırsa ilin rüzgar enerjisi yatırımları açısından rekabet gücünün yüksek olmadığı değerlendirilebilmektedir. Ancak, ulaşım, trafo merkezine yakınlık vb. yatırımcıların kararını etkileyen başka faktörlerde bulunmaktadır. Ayrıca, potansiyel alanın Ekonomik RES açısından uygunluğunu kesin olarak tespit etmek için proje sahalarında en az 2 sene ölçüm yapılması önerilmektedir.

Kırıkkale'de bilinen bir jeotermal kaynak yoktur. Jeotermal kaynağın enerjiden turizme ve tarıma kadar bir çok alanda kullanım sahası olduğunu dikkate alan Ahiler Kalkınma Ajansı, İl Özel İdaresi ile birlikte jeotermal potansiyelinin araştırılması için bir çalışma başlatmıştır. Maden Tektik ve Arama Genel Müdürlüğüne yapılan arama faaliyetinin ilk aşaması tamamlanmış ve ikinci aşamaya geçilmiştir. Çalışmanın neticesinde sondaj yapmaya değer bir alan olup olmadığı ortaya çıkacaktır.

Kırıkkale, biyokütle ve biyogaz yatırımları için kaynak varlığı açısından elverişli bir konumdadır. Halihazırda katı atık depolama alanında özel sektöre ait 1 MWe kurulu gücü olan çöp gazı santrali faaliyet göstermektedir. Biyokütle potansiyelini tam olarak kullanamayan tesis Ahiler Kalkınma Ajansının mali desteği ile yeni yatırım

yapmış ve kapasitesini artırmıştır. Diğer taraftan, ilde biyogaz tesisi bulunmamaktadır. Bunun en önemli sebebi; küçükbaş, büyükbaş ve kanatlı sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin dağınık yapısı ve bu atıkları toplayacak bir atık yönetim mekanizmasının olmamasıdır.

1.1.3.4. Turizm

Türkiye Turizm Stratejisi (2007–2023) dokümanında belirtildiği üzere, il bazında turizm potansiyelinin en üst seviyede kullanılabilmesine yönelik çalışmalar yaparak politikalar belirlemek, sorunları analiz ederek çözüm önerileri geliştirmek, kısa-orta ve uzun vadede amaç ve hedefleri ortaya koyarak turizmin planlı ve sürdürülebilir gelişimini sağlamak amacıyla ilde yer alan tüm paydaşların temsil edildiği il turizm konseyi oluşturulması büyük önem arz etmektedir.

İlde önemli sayıda personel istihdam eden kuruluşların (MKEK, TÜPRAŞ, Üniversite, İl Özel İdaresi, Milli Eğitim, Emniyet Teşkilatı vb.) kendi misafirhanelerinin bulunması nedeniyle ilde konaklama sektörünün gelişemediği düşünülmektedir. Sadece 2 turizm işletme belgeli tesis bulunan Kırıkkale'nin Ankara'ya yakınlığı ve çevre illerdeki tesislerinin sunduğu alternatif imkânlar (turistik yerler, jeotermal, spor salonu, havuz vb.) Kırıkkale'de otellerin rekabet gücünü azaltan diğer önemli faktörler olarak değerlendirilmektedir.

Kırıkkale'de turizm sektörünün il ekonomisine katkısı son derece kısıtlıdır. Turizm işletme belgeli konaklama tesislerinde toplam geceleme sayısı açısından 6.575 gece ile ülke genelinde 2015 yılında 81 il içinde 80. sırada yer alan Kırıkkale, belediye belgeli konaklama tesislerinde geliş ve geceleme sayıları açısından ise toplam 34.090 geceleme sayısı ile 68.sıradadır. Mevcut tesislerde konaklayanlar genellikle Kırıkkale'yi geçiş noktası olarak gören veya iş amacıyla Kırıkkale'de geceleme durumunda olanlardır. Bu durum, Kırıkkale'nin TR71 düzey 2 bölgesinden ayrışmasına sebep olmakta, turizme yönelik yapılacak çalışmalardan pay alamamasına yol açmaktadır.

Sektörel tecrübesi olmayan yatırımcıların fizibilite yapmadan hareket etmesi, karar vericilerin yatırımcıları yönlendirememesi, ortak yatırım anlayışının olmayışı ve konaklama ihtiyacının yatırımcılar tarafından yanlış yorumlanması nedeniyle ilde çok sayıda belediye belgeli tesis açılmış, diğer bir ifadeyle Kırıkkale'ye kapsamlı bir şehir oteli kazandırabilecek sınırlı sermaye rekabet gücü çok düşük tesisler için harcanmıştır.

Kırıkkale'de bir müzenin bulunmayışı turizm sektörü ve il kimliği açısından büyük bir eksiklik olarak görülmektedir. Delice İlçesi Elmalı Köyünde yakın zamanda gün yüzüne çıkan mozaikler ve Köprüköy Büklükale'de yapılan kazıda elde edilen tarihi eserler müze olmadığı için Kırıkkale'de sergilenememektedir. MKEK Silah fabrikası bünyesindeki silah müzesi özel izin ile ziyaret edilebilmesi nedeniyle turizm sektörü açısından ekonomik bir değer ifade etmemektedir. Bu müzenin, "Silaha adını veren şehir" sloganı ile uyumlu olarak tüm turistlerin ziyaret edebileceği bir şekilde uygun bir yere taşınması ve işletilmesi gerekmektedir.

Doğal, tarihi ve kültürel varlıkları ile turist çekmede başarılı olamayan Kırıkkale'de turistlerin ilgisini çekebilecek ve onları ilde konaklamaya ikna edecek nitelikte alternatif etkinlikler bulunmamaktadır. İl nüfusunun nispeten düşük olması da alternatif etkinlik planlarını ve fizibilitelerini olumsuz etkilemektedir. Yapımına başlanan Yeşil Vadi projesinin tamamlanması neticesinde özellikle Ankara'dan günübirlik ziyaretçilerin geleceği düşünülmektedir. Ancak, bu ziyaretlerin konaklamaya dönüşme ihtimali oldukça zayıftır.

Kırıkkale’de, Kapulukaya baraj gölünde ve Kızılırmak vadisinde olta balıkçılığı, yükseklikleri 1200-1600 metre arasında değişen yaylalarda yayla turizmi yapılabilmektedir. Bunların yanında avcılık, atıcılık, trekking, hiking vb. doğa sporları için ilde uygun coğrafi şartlar bulunmaktadır. Bu doğal varlıklar, özellikle Ankara’da şehir hayatına alışmış kişilerin yaşam konforundan çok fedakarlık etmeden, yorucu olmayan, tehlikesiz doğa koşullarında başlangıç düzeyinde kısa süreli (1 veya 2 gece konaklamalı) olta balıkçılığı, avcılık, kamping, trekking, hiking etkinlikleri için değerlendirilmeli, altyapı eksiklikleri hızla tamamlanmalıdır.

Bir dizi filmin dahi büyük turist kitlelerini çekebildiği günümüzde, yöresel yemekler, tarım ürünleri, hediyelik eşyalar, özel mimari yapılar vb. tescillenebilir değerler illerin bilinirliğine ve il kimliğine büyük katkı sağlamaktadır. Bu sebeple İİ’e özgü coğrafi ve kültürel değerlerin tespit edilip koruma altına alınması için çalışma başlatılacak, mevcut çalışmalar takip edilecektir. Kırıkkale’nin inanç turizminden yeterli düzeyde pay alması için yapılması gerekenler il turizm konseyinde değerlendirilecektir.

1.2. SORUN ALANLARI

1.2.1. Hâlihazırda Yaşanılan Sorunlar

1.2.1.1. Açıklamalar

1. Kırıkkale’de özel sektör yatırımcılarının, yatırım ve işletme süreçlerinde karşılaştığı sorunları hızlı bir şekilde çözebilecek, ilin iş ve yatırım ortamının tanıtımında koordinasyonu sağlayacak, yatırımcı çekebilmek için ihtiyaç duyulan altyapı niteliğindeki yatırımları araştırarak, yatırım süreçleri ve yatırım destekleri konusunda ulusal düzeyde politika belirleyen kurumlara görüş sunabilecek ve özel sektör yatırımları konusunda ilin vizyonunu belirleyecek bir ihtisas kurulu bulunmamaktadır. Onuncu Kalkınma Planı, İş ve Yatırım Ortamının Geliştirilmesi Programı Eylem Planında 40 no’lu eylemde de belirtildiği üzere, özel sektör temsilcilerinin katılımı ve kamu idarelerinin sahipliği ile istişari nitelikte bir platform kurulması yatırım destek ve tanıtımı açısından büyük önem arz etmektedir.

2. Fizibilite etüdü yapmadan, yatırım konusu ile ilgili düzenleme, denetleme veya destekleme görevi olan kurum kuruluşlar ile görüşmeden yatırıma başlanması veya işletme sürecine geçilmesi durumunda yatırımcılar ilgili mevzuatların ihlali nedeniyle telafisi güç sorunlar ile karşılaşabilmekte, ağır müeyyidelerle maruz kalabilmekte, İl'in sunduğu avantajlardan ve Devlet desteklerinden tam olarak istifade edememekte, buna bağlı olarak rekabet gücü azalmakta ve iş yapma isteği olumsuz etkilenebilmektedir. Yatırımcının bilinç düzeyi, araştırma için zaman ve kaynak ayırma noktasında isteksizliği haricinde bu sorunun temel sebebi, kurumlar arasında yatırımcı odaklı bir iletişimin bulunmayışıdır. Yatırımcının temas etme ihtimali veya zorunluluğu bulunan tüm paydaşlar arasında hızlı haberleşmeye imkân veren bir takip sisteminin kurulması, yatırımcıyı doğru bilgilendirmenin önemi hakkında bahse konu paydaşların eğitilmesi, görev ve sorumlulukların yeniden tanımlanması neticesinde yatırım destek faaliyetlerinin yaygınlaşacağı ve il düzeyinde koordinasyona katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

3. Yatırımcıların, istedikleri özellikte yatırım yeri (arazi, bina) taleplerini tek noktadan karşılayabilecekleri bir sistem mevcut değildir. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait arazilerin kurum görüşleri alınarak tahsise hazır hale getirilmemiş olması süreçleri uzatmakta, organize sanayi bölgelerinde parsel tapusunu alan fakat faal olmayan işletmeler, ilde yatırım planlayan yeni yatırımcıların özellikle belirli doluluğa ulaşmış OSB'lerde parsel bulmasını güçleştirmektedir. Doğalgaz sorununa ilave olarak Keskin OSB'nin arazi yapısından kaynaklı yüksek hafriyat maliyetleri yatırımcıyı caydıran diğer etkenlerdendir. Arazilerin parçalı ve çok malikli olması, istenen konumda özellikle orta ve büyük ölçekli arazi bulmayı zorlaştırmaktadır.

4. Özellikle makine imalatı ve savunma sanayi alanında gelişmiş illerden yatırım yapmaları için Kırıkkale'ye davet edilen firmalar, Kırıkkale'nin yan sanayi açısından sunabileceği imkânları mevcut konumlarına göre karşılaştırmak istemekte fakat güncel kaynak olmadığı için yatırım kararları gecikmektedir. Bu sorunu ortadan kaldıracak ve Kırıkkale'nin yan sanayi potansiyelini güncel olarak yatırımcılara sunacak bir çalışma yapılması gerekmektedir.

5. Büyük şehirlerden az gelişmiş illere gelmeyi planlayan yatırımcıların ana hedeflerinden biri işgücü maliyetlerini azaltmaktır. Kırıkkale, iyi eğitilmiş ve tecrübeli personel ihtiyacının karşılanması açısından yeterli işgücü potansiyeline sahip olsa da, özellikle işgücünün barınma (kira, konut alımı) ihtiyaçları için ayırması gereken bütçenin gelişmiş illere yakın seviyede olması nedeniyle, beyaz yaka ve mavi yakalı işgücü maliyetlerinde belirgin bir avantaj sağlanamamaktadır.

6. Savunma sanayii ve makine imalatı, Kırıkkale'de potansiyel arz eden ve geliştirilmesi hedeflenen öncelikli sektörlerin başında gelmektedir. Bu alanlarda çeşitli ürünler üreten küçük ve orta ölçekli 40 kadar firma

bulunmaktadır, fakat savunma sanayi alanında tesis güvenlik belgesine sahip sadece 1 firma olması Kırıkkale’de gerçek anlamda bir savunma yan sanayisinin bulunmadığını göstermektedir. Bu durumun ana sebeplerinden biri; firmaların diğer sektörlerin yan sanayi ihtiyacını göz ardı edip sadece MKEK tedarikçisi olarak çalışmak istemesi, diğer sebebi ise MKEK fabrikalarının mevcut yapıları nedeniyle yakın çevresinde yan sanayi oluşumuna destek sağlayamamasıdır.

7. Büyük ölçekli kamu yatırımları nedeniyle ilin genel ekonomik gelişmişlik düzeyi bazı parametrelerde ülke ortalamasının üzerinde görünmekte, özel sektör yatırımları sayı ve büyüklük açısından yetersiz olmasına rağmen Kırıkkale, yatırımlara sağlanan Devlet yardımlarından düşük oran ve sürelerde istifade edebilmektedir. Savunma, havacılık ve uzay alanındaki tüm yatırımların, ülkemizin her yerinde Devlet yardımlarından eşit düzeyde desteklenmesinin, ülkemizin ilk ve tek silah ihtisas organize sanayi bölgesinin yatırım çekme potansiyelini önemli ölçüde olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

8. Kırıkkale’de henüz kümelenme için potansiyel arz edecek düzeyde bir sektörel yoğunlaşma oluşmamıştır. Bu durum, il’e yeni yatırımların çekilmesini zorlaştırmakta, ortak altyapı veya kapasite geliştirme hizmetlerini sınırlandırmaktadır. Ancak, Silah OSB’nin kurulmuş olmasının orta vadede savunma sanayii alanında bu durumu değiştireceği düşünülmektedir. Silah OSB’de parsel tahsisleri belirli bir düzeye ulaşmadan önce savunma sanayi alanında kümelenme hedeflerine ilişkin belirsizlik giderilmelidir.

9. TÜPRAŞ’ın il ekonomisine katkısı istihdamdan daha öteye gidememekte, çok sınırlı alanda ve sayıda yan sanayi oluşturabilmektedir. Rafineriden doğrudan ara malı transferine imkân verecek komşu arazilerde oluşan anormal fiyatlar bu olumsuz durumun sebepleri arasında sayılabilmektedir.

10. Ankara ve İç Anadolu pazarına hâkim konumu Kırıkkale’yi diğer birçok sektörde olduğu gibi mobilya üreticileri için de cazip hale getirmektedir. Ancak, diğer taraftan Ankara’ya yakınlık bu alanda da yan sanayi oluşumunu engellemekte, bu sebeple mevcut mobilya imalatçıları büyümemekte, çok sınırlı sayıda ve kapasitede yeni yatırım yapılabilmektedir. İlde bir fabrika hariç diğer üreticiler KOBİ vasfındadır. Yan sanayi oluşturulmasını sağlayacak bir yol haritasının bulunmaması önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir.

11. Kırıkkale’de tarım sektörünün en temel sorunu, tarımsal üretimden elde edilen gelirin az olmasıdır. Bu sonucu doğuran alt sorunlar ise; parçalı arazi yapısı, sulama imkânlarının yetersizliğine bağlı olarak yetersiz ürün çeşidi, örtü altı yetiştiriciliğinin çok az olması, yetersiz ihracat, organik tarım ürünleri için büyük bir pazar

olan Ankara'ya yakınlığa rağmen yüksek başlangıç yatırımı, uzun geri dönüş süresi ve belgelendirme süreçleri nedeniyle organik tarıma ilgi gösterilmemesi, tarımsal ürünlerin örgütlü olarak işlenmemesi ve pazarlanmaması olarak sıralanmaktadır. Diğer taraftan, ürünlerin katma değerini artırarak çiftçilerin düzenli ve yüksek gelir elde edebilmelerini sağlayan markalaşmaya da yeterli önem verilmemektedir. Kırıkkale'de bazı ürünler ulusal ve bölgesel düzeyde bilinse de henüz marka haline gelmiş bir tarım ürünü veya Kırıkkale ile özdeşleşmiş bir tarıma dayalı sanayi ürünü yoktur.

12. Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü tarafından yem bitkileri yetiştiriciliği ile ilgili bilgilendirme yapılmasına rağmen hayvancılık işletmelerinin geleneksel ürün ve üretim metotlarını terk etmemeleri sebebiyle yem ve hammadde harcamalarının azaltılması mümkün olmamaktadır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ülkemiz için daha uygundur, fakat Kırıkkale'de küçükbaş hayvan varlığı artışı çok yavaştır. Kamu ağırlıklı sanayi tesisleri nedeniyle Kırıkkale'de nüfusun büyük kısmı şehir merkezlerinde yaşamakta, genç nüfusun eğilimi de aynı yönde olmaktadır. Hayvancılık ile geçimini sağlayan kişi sayısının sürekli azalması İl'de hayvancılığın gelişmesini tehdit etmektedir. Hayvancılık işletmelerinin temel sorunlarından biri de biyolojik atığın bertaraf edilmesidir. İlde iki süt işleme tesisi bulunmaktadır ancak bunlardan sadece biri faaldir.

13. İşletmelerin maliyetleri azaltarak rekabet güçlerini artırmak için değerlendirmeleri gereken yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, Kırıkkale’de yok denecek kadar az düzeydedir. Tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinde işletmelerin kendi öz tüketimlerini karşılamak için, özellikle güneş enerjisinden elektrik elde etmeye yönelik uygulama örneklerinin ve finansal çözümlerin sınırlı olması, bu olumsuz tablonun oluşmasında önemli bir etkindir. Kırıkkale’de henüz rüzgâr enerjisi santrali (RES) de bulunmamaktadır. Ekonomik RES yatırımı için 7 m/sn veya üzerinde rüzgar hızı gerektiği ve Türkiye Rüzgar Enerjisi Potansiyel Atlası (REPA) verilerine göre Kırıkkale’de bazı alanlarda 6,5 m/sn rüzgar hızı olduğu dikkate alınırsa ilin rüzgar enerjisi yatırımları açısından rekabet gücünün yüksek olmadığı değerlendirilebilmektedir. RES potansiyelini tespit etmek için uzun süreli ölçümlerin yapılmamış olması önemli bir eksiklikler. Bölgede ve çevre illerde olmasına rağmen Kırıkkale’de bilinen bir jeotermal kaynak yoktur. Turizm, tarım vb. birçok alanda kullanılan jeotermal kaynak potansiyelini araştırmak için tamamlanan kapsamlı bir çalışma da bulunmamaktadır. İl’de katı atık depolama sahasında bir çöpgazı tesisi faaliyet göstermektedir ancak hayvancılık işletmelerine yönelik bir biyogaz tesisi yoktur.

14. Turizm potansiyelini harekete geçirecek çalışmalar yapmak, politika belirlemek, sorunları analiz ederek çözüm önerileri geliştirmek, amaç ve hedefleri ortaya koyarak turizmin planlı ve sürdürülebilir gelişimini sağlamak için il düzeyinde bir konsey bulunmayışı çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Kırıkkale’de bir müzenin bulunmayışı turizm sektörü ve il kimliği açısından büyük bir eksiklik olarak görülmektedir. İldeki kazı alanlarında elde edilen tarihi eserler müze olmadığı için Kırıkkale’de sergilenememektedir. MKEK Silah fabrikası bünyesindeki silah müzesi ise özel izin ile ziyaret edilebilmesi nedeniyle turizm sektörü açısından ekonomik bir değer ifade etmemektedir. Sektörel tecrübesi olmayan yatırımcıların fizibilite yapmadan hareket etmesi, karar vericilerin yatırımcıları yönlendirememesi, ortaklık ve işbirliği anlayışının olmayışı ve konaklama ihtiyacının yatırımcılar tarafından yanlış yorumlanması nedeniyle ilde çok sayıda belediye belgeli tesis açılmış, Kırıkkale’ye bir şehir oteli kazandırabilecek sınırlı sermaye rekabet gücü çok düşük tesisler için harcanmıştır. Doğal, tarihi ve kültürel varlıkları ile turizmde başarılı olmayan Kırıkkale’de turistlerin ilgisini çekebilecek ve onları ilde konaklamaya ikna edecek nitelikte alternatif etkinlikler bulunmamaktadır. İl nüfusunun nispeten düşük olması da alternatif etkinlik planlarını ve fizibilitelemleri olumsuz etkilemektedir. Kırıkkale, özellikle Ankara’da şehir hayatına alışmış kişilerin konfordan çok fedakarlık etmeden, yorucu olmayan, tehlikesiz doğa koşullarında başlangıç düzeyinde olta balıkçılığı, avcılık, kamping, trekking, hiking etkinlikleri için uygun bir konumda olmasına rağmen, bu potansiyel konaklamaya dönüşmemektedir.

15. Kırıkkale, 2015 yılında toplam 16,6 milyon \$ ihracatı ile ülkemizin 143,8 milyar \$ olan ihracatından sadece %0,012 kadar pay almıştır. Sektör bazında ihracat rakamları genellikle düzensizdir. İlin toplam ihracatı 10-20 milyon \$ aralığında kalmıştır. Bu durum il ihracatının sürdürülebilir olmadığını işaret etmektedir. 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı vizyonuna uygun olarak ulusal hedeflere katkı sağlayabilmek için Kırıkkale’de rekabetçi sektörlerde ihracatı geliştirecek çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

16. Kırıkkale Üniversitesi Mühendislik Fakültesinde birçok mühendislik bölümüne ilave olarak, Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde Savunma Teknolojileri alanında yüksek lisans düzeyinde eğitim vermeye başlanması ve üniversite kampüsü içinde Teknoloji Geliştirme Bölgesinin kurulması, Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliğinin gelişmesine katkı sağlayacak altyapıyı oluşturmak açısından önemli adımlar olmuştur. Ancak, İl’de üniversite-sanayi işbirliği neticesinde gerçekleştirilmiş proje sayısı oldukça düşüktür. Bu potansiyelin harekete geçirilmesini hızlandırmak için Ar-Ge ve inovasyona dayalı, ileri teknoloji ve yüksek katma değerli ürün üretmeye yönelik projelerinin hazırlanması gerekmektedir.

17. Kırıkkale’nin kamu yatırımları ağırlıklı ekonomik yapısı, bireyleri bir kamu kurumunda çalışmaya yönlendirmiş, eğitilmiş kitle genellikle MKEK fabrikalarında veya TÜPRAŞ rafinerisinde iş bulmaya odaklanmış, bu sebeple girişimcilik kültürü zayıf kalmıştır. KOSGEB yeni girişimci destekleri ile her ne kadar girişimci adayları cesaretlendirilse de, yenilikçi ve rekabetçi iş fikirleri bulma açısından girişimcilerin başarılı olduğu söylenememektedir. KOSGEB yeni girişimci desteklerinin lokanta, büfe, kafe vb. istihdam ve katma değer yaratma potansiyeli düşük, tüketime yönelik iş alanlarında kullanılması ilin potansiyel arz eden öncelikli alanlarında iş kurulmasına katkı sağlamamakta, girişimciler sanayiciye dönüşmemektedir.

18. İli bir bütün olarak tanıtmaya yönelik olarak, amacı, öncelikleri, hedef ve stratejileri belirleyen bir plan bulunmamaktadır. Oluşan dönemsel ihtiyaçları gidermek amacıyla kısa sürede verilen kararlara istinaden düzenlenen etkinlikler nedeniyle, işbirliği ve yerel sahiplenme yeteri kadar dikkate alınmamakta, paydaşlar ile bunların görev ve sorumlulukları tam tespit edilmemektedir. Bu nedenle, yapılan genel tanıtım çalışmaları il kimliğine ve bilinirliğine beklenen katkıyı sağlamamakta ve istenilen etkiyi oluşturamamaktadır.

19. İlin iş ve yatırım ortamını tanıtarak yeni yatırımcı çekmek için yeteri kadar etkinlik düzenlenmemekte, yazılı-görsel basın, sosyal medya vb. iletişim araçları etkin kullanılmamakta, tanıtım materyalleri ve kalitesi konusunda da eksiklikler bulunmaktadır.

1.2.1.2. Tablo

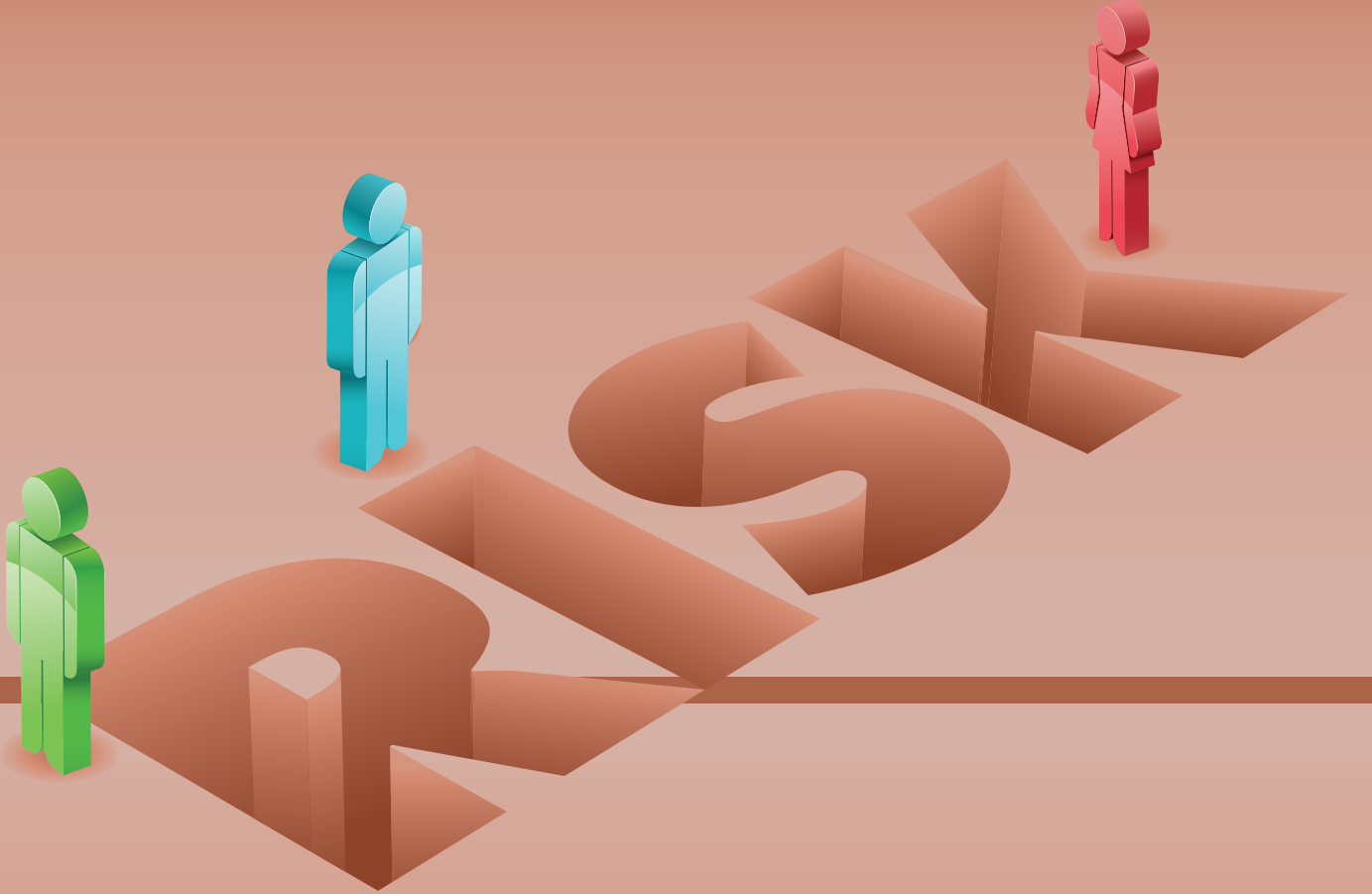
Tablo 22: Halihazırda Yaşanan Sorunlar

No	Sorun Alanı	Yaşandığı Sektörler
1	Yatırım destek ve tanıtım kurulu olmaması	Tüm sektörler
2	Yatırımcıların yetersiz bilgi ile yatırıma başlaması	Tüm sektörler
3	Yatırım yeri envanterinin olmaması	Tüm sektörler
4	Yan sanayi envanterinin olmaması	Sanayi
5	İşgücü maliyetlerinin yüksek olması	Tüm sektörler
6	Savunma yan sanayi oluşmaması	Sanayi, Savunma Sanayi
7	Yatırım teşvik mevzuatının değiştirilmesi	Sanayi, Savunma Sanayi
8	Kümelenme için sektörel yoğunlaşma yetersizliği	Tarım, Hayvancılık, Sanayi
9	Rafineri yan sanayi ve ilgili sanayi oluşmaması	Sanayi, Petrokimya sektörü
10	Mobilya yan sanayi oluşmaması ve işletmelerin büyümemesi	Sanayi, Mobilya sektörü
11	Tarımsal üretim gelirinin düşük olması	Tarım
12	Hayvancılık yatırımlarının rekabet gücünün az olması	Hayvancılık
13	Yenilenebilir ve alternatif enerji kaynakları kullanımı yetersiz	Tüm sektörler
14	Turizm sektöründe yerel uygulama planının olmaması	Turizm
15	İhracatın yetersiz ve düzensiz olması	Tüm sektörler
16	Üniversite-Sanayi işbirliğinin yetersiz olması	Sanayi, Savunma Sanayi
17	Girişimcilik kültürünün zayıf olması	Tüm sektörler
18	İlin genel tanıtımına yönelik bir plan olmaması	Tüm sektörler
19	İş ve yatırım ortamının etkin tanıtılmaması	Tüm sektörler

1.2.2. Strateji Döneminde Yaşanması Muhtemel Sorunlar (Riskler)

1.2.2.1. Açıklamalar

1. Kamu ağırlıklı sanayi tesisleri nedeniyle Kırıkkale’de nüfusun büyük kısmı şehir merkezlerinde yaşamakta, genç nüfusun eğilimi de aynı yönde olmaktadır. Bu eğilimin strateji döneminde azalmaması tarım ve hayvancılık sektörü için ciddi tehdit oluşturacaktır.

2. Uzun vadede Silah OSB'nin genişleme alanlarının sınırlı olması bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan, OSB'ye komşu kesimhane ve hayvan pazarı orta vadede problemlere yol açma potansiyeline sahiptir. OSB'ye araç giriş-çıkışlarının oluşturduğu kaza tehlikesini giderecek tedbirler de bir an önce alınmalıdır.
3. Organize sanayi bölgelerinde doğalgaz altyapısı için kaynak bulunamaması durumunda, yüksek katma değer üreten, rekabet gücü yüksek sürdürülebilir yatırımların Kırıkkale'ye çekilmesi zorlaşacak, mevcut firmalar arasında taşınanlar olabilecektir.
4. Savunma sanayi yatırımları ülke genelinde aynı oranda devlet desteği almaktadır. Bu durumun devam etmesi Kırıkkale Silah Sanayi İhtisas OSB'nin yatırımcı çekmesini büyük ölçüde zorlaştıracaktır.
5. Kırıkkale'de işgücünün barınma (kira, konut alımı) ihtiyaçları için ayırması gereken bütçe gelişmiş illerdeki rakamlara yakındır. Bu durumun devam etmesi veya daha kötüleşmesi durumunda il işgücü açısından rekabetçiliğini büyük ölçüde kaybedecektir.

1.2.2.2 Tablo

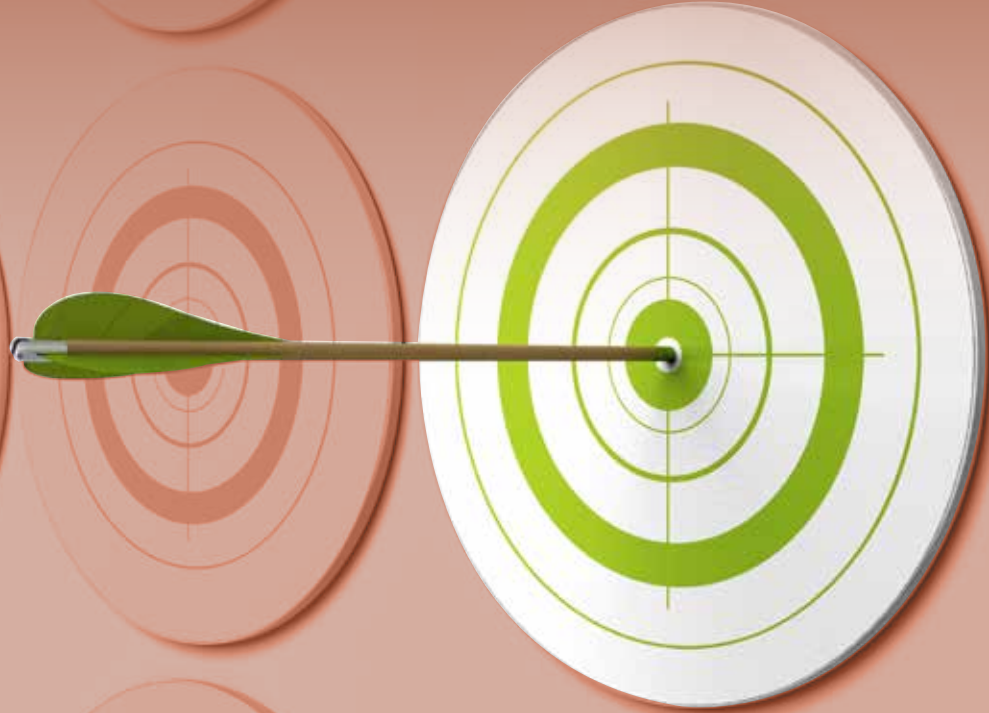
Tablo 23: Strateji Döneminde Yaşanması Muhtemel Sorunlar

No	Sorun Alanı	Yaşanması Muhtemel Sektörler
1	Genç nüfusun tarım ve hayvancılık sektörüne ilgi düzeyi	Tarım ve hayvancılık
2	Silah OSB'nin genişleme alanı, kesimhane ve hayvan pazarı	Savunma sanayii
3	OSB'lerde doğalgaz sorununun aşılamaması	Tüm sektörler
4	Savunma sanayii yatırımlarının ülke genelinde aynı oranda teşviki	Savunma sanayii
5	Barınma harcamalarının işgücü maliyetlerindeki etkisi	Tüm sektörler

1.3. HEDEFLER

1.3.1. Açıklamalar

1. Özel sektör temsilcilerinin katılımı ve kamu idarelerinin sahipliği ile istişari nitelikte “Kırıkkale Yatırım Destek ve Tanıtım Kurulu” oluşturulacak, paydaşların görüşleri ve mevcut tecrübeler ışığında süreçlerin yönetimine ilişkin esaslar belirlenecektir.

2. Yatırımcının temasa geçmesi muhtemel veya zorunlu olan tüm kuruluşlardan görevli bir temsilciyi elektronik ortamda bir araya getiren online bir platform kurulacak. İl'e gelen yatırımcının herhangi bir paydaşla ilk temasa geçtiği an ilgili tüm tarafların yatırımdan haberdar olması sağlanacaktır.

3. Yatırımcıların orta ve büyük ölçekli yatırım yeri temin edebilmeleri amacıyla, kamu kurum ve kuruluşlarına ait araziler hedef sektörler için kurum görüşleri de alınarak hazır hale getirilecek, uygun olabilecek şahıs arazileri ile atıl veya tamamlanamamış binalar da araştırılarak envantere dahil edilecektir.

4. Kırıkkale'nin yan sanayi konusunda mevcut durumunu güncel olarak yatırımcılara sunabilecek düzeyde online envanter oluşturulacak, böylece Kırıkkale'nin yan sanayi potansiyeli ortaya çıkarılacaktır. Mevcut makinelerin, ihtiyacı olan komşu işletmeler tarafından da kullanılmasına imkân veren bu sistem, kapasite kullanım oranlarının artışına katkı sağlayacak, firmaların işbirliği yapmasına zemin hazırlayacaktır.

5. İşgücü maliyetlerini azaltarak, gelişmiş illerden yatırımcı çekmeyi kolaylaştırmak için, işgücünün barınma bütçesini düşürmenin yolları araştırılacak, arsa üretilmesi ve yeni sosyal konut projeleri için yatırımcılar ve yerel yönetimler ile görüşülecektir.

6. Kırıkkale'de gerçek anlamda bir savunma yan sanayisinin oluşması için; mevcut firmaların MKEK fabrikaları dışında çevre illerde benzer alanlarda ihtiyaç duyulan yan sanayi hizmetlerine göre kapasitelerini şekillendirmeleri gerekmektedir. Buna ilave olarak; MKEK'in tedarik sisteminin kendi etrafında yan sanayi oluşturacak ve bu yan sanayiye geliştirecek şekilde revize edilmesi önem arz etmektedir. Firmaların kapasiteleri ölçüsünde diğer ilgili-benzer sektörlerle de yan sanayi ürünleri üretmeleri için pazarlama çalışmalarına eğitim yoluyla destek sağlanacak, diğer taraftan MKEK yapısının değiştirilmesi amacıyla lobi çalışmaları yapılacaktır.

7. Kırıkkale'de yatırımların devlet yardımların daha uzun süre ve oranlarda istifade edebilmesi için gerçek durumu ortaya koyan karşılaştırmalı veriler derlenecek, savunma sanayii alanında, ihtisas organize sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlara veya kümelenme potansiyeli olan bölgelerde yapılacak yatırımlara Devlet yardımlarını düzenleyen mevzuat kapsamında özel teşvikler sağlanmasını temin etmek için Ekonomi Bakanlığı nezdinde girişimler yapılacaktır.

8. Kırıkkale'de kümelenme için potansiyel arz edebilecek sektörler belirlenecek, özellikle Silah OSB'nin kurulmuş olması nedeniyle kümelenme analizi yapılırken savunma sanayiine öncelik verilecektir. Silah OSB'de parsel tahsisleri belirli bir düzeye ulaşmadan önce savunma sanayi alanında Ankara'da mevcut kümelenme girişimine entegre olunması konusu da değerlendirilecektir.

9. TÜPRAŞ'ın il ekonomisine katkısını artırmak ve yan sanayi oluşmasını sağlamak için ilgili yöneticiler ile görüşülerek bir yan sanayi geliştirme planı hazırlanacak, rafineriden doğrudan ara malı transferine imkân verecek komşu arazilerde oluşan anormal fiyatların makul seviyelere getirilmesi için yapılması gerekenler ilgili yerel yönetimler ile birlikte değerlendirilecektir.

10. Mobilya sektörünün gelişebilmesi için, yan sanayi oluşturmayı hedefleyen bir yol haritası hazırlanacak, bu kapsamda Ankara'da belirli bir mesafe kat etmiş, daha geniş fabrika sahasına ihtiyaç duyan, orta-üst gelir grubunu hedefleyen, marka değeri yüksek mobilya imalatçılarının Kırıkkale'ye çekilmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirilecek. İl'de yan sanayi oluşturabilmek için makine ve savunma yan sanayi odaklı çalışan firmaların Ankara'daki mobilya üreticilerini de düşünerek menteşe, kilit, kulp vb. mobilya aksesuarları üretmeleri için ihtiyaç ve kapasite analizi yapılacaktır.

11. Tarımsal faaliyetlerden elde edilen geliri artırmak amacıyla; sulu tarım yapılamayan alanlar için alternatif ürünler tespit edilerek bu ürünlerin yetiştirilmesi konusunda çiftçi bilgilendirilecektir. Üretim mevsiminin uzatılması ve üretimde devamlılığının sağlanması için örtü altı yetiştiriciliğin artırılması amacıyla eğitim, demonstrasyon ve iyi uygulama örneklerinin ziyaretine yönelik faaliyetler desteklenecek, atık ısı üreten işletmeler ile temasa geçilip ekonomik seracılık için yeni fırsatlar araştırılacaktır. Organik tarımın yaygınlaştırılması amacıyla pazar potansiyeli, arazi ve iklim şartlarına uygun ürünler, teşvik mekanizmaları, uygun araziler ve konumları vb. konuları içerecek şekilde durum analizi yapılacak, pilot bölge seçilerek çiftçilere eğitim verilecek, iyi uygulama örnekleri ziyaret edilecektir. Tarımsal ürünlerin örgütlü olarak işlenmesi ve pazarlaması için organizasyonel kapasite güçlendirilecek, özellikle meyve üreticisini cesaretlendirmek için soğuk hava deposu kurulmasına yönelik fizibilite çalışması yapılacaktır. Ulusal ve bölgesel düzeyde bilinirlik düzeyine ulaşmış tarım ürünleri veya Kırıkkale ile özdeşleşmiş tarıma dayalı sanayi ürünleri tespit edilerek coğrafi işaret tescili için çalışma başlatılacaktır. Sürdürülebilir bir tarımsal ihracat altyapısı oluşturmak için öncelikle ihraç potansiyeli olan ürünlerin belirlenmesi amacıyla bir çalışma yapılacak, daha sonra hedef ürünleri üreten çiftçilerin ihracat konusunda bilgilencikleri için eğitim verilecektir. Parçalı arazi yapısından yeni yatırımcıyı korumak için, yatırıma hazır tarım arazisi envanteri çıkarılacaktır.

12. Yükselen girdi fiyatlarına karşı rekabet avantajı sağlamaları için ilin toprak yapısına ve iklim koşullarına uygun kaba yem ekimi yapmaları gerektiği konusunda hayvancılık işletmelerine eğitim verilecektir. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ülkemiz bitki örtüsü, arazi eğimi, yükseklik, yağış rejimi, mera mülkiyeti gibi kriterler

bakımından daha uygundur. Bu sebeple, küçükbaş yetiştiriciliğini özendirecek şekilde destek mekanizmalarının geliştirilmesi için çalışma yapılacaktır. Genç nüfusun tarım ve hayvancılık sektöründe çalışmak istemesi için özendirici eğitimler ve saha ziyaretleri gerçekleştirilecektir. Biyolojik atıkların daha iyi değerlendirilmesi için biyogaz ve organik gübre üretim tesislerine ilişkin fizibilite çalışmaları yapılacaktır. İlde üretilen sütlerin il sınırlarındaki fabrikalarda işlenmesi ve böylece katma değer ilde kalması için Çelebi ilçesinde kurulan ancak işletmeye açıldıktan kısa bir süre sonra kapanan fabrikanın tekrar işletmeye açılması için çalışma yapılacaktır.

13. Tüm sektörlerden işletmelerin kendi öz tüketimlerini karşılamak için özellikle güneş enerjisinden elektrik elde etmeye yönelik yapacakları yatırımlara ilişkin, mevzuat, fizibilite ve finansal çözümleri içeren tanıtıcı etkinlikler düzenlenecektir. Ekonomik RES yatırımı için ilin rekabet gücünün yüksek olmadığı değerlendirilmekle birlikte, ulaşım, trafo merkezine yakınlık vb. yatırımcıların kararını etkileyen başka faktörlerde bulunduğu, ayrıca, potansiyel alanın ekonomik RES açısından uygunluğunu kesin olarak tespit etmek için proje sahasında uzun süre ölçüm yapılması gerektiği dikkate alınarak ilin rüzgar enerjisi potansiyelini tespit etmek amacıyla fizibilite çalışması yapılması için fon kaynağı araştırılacaktır. Jeotermal kaynak aramak için Ahiler Kalkınma Ajansı tarafından başlatılan çalışma ivedilikle tamamlanacak, potansiyel arz eden alanlar olduğunun anlaşılması durumunda nihai aşama olarak sondaj yapılması için yöntem belirlenecektir. İlde biyogaz tesisi kurulması için, işletme büyüklükleri ve konumları, iletim hattı, trafo merkezi vb. hususlar da dikkate alınarak ilgili STK'lar ile birlikte fizibilite çalışması yapılacaktır. Uzun vadede ilde biyogaz tesisi kurulma potansiyelini artırmak için hayvancılık işletmelerinin birbirine yakın konumlandırılmasının önemi hakkında ilgili kamu kurumları ve yetiştirici birlikleri bilgilendirilecektir.

14. Turizm potansiyelini harekete geçirmek, sorunları analiz ederek çözüm önerileri geliştirmek, turizmin planlı ve sürdürülebilir gelişimini sağlamak için il düzeyinde Turizm Konseyi kurulacaktır. MKEK Silah Fabrikası bünyesindeki silah müzesinin turizm sektörü açısından ekonomik bir değer ifade edebilmesi için şehir merkezinde ayrı bir binaya taşınması ve müze müdürlüğü kurulması için fizibilite çalışması yapılacaktır. Konaklama yatırımlarının atıl kalmaması için koordinasyonu sağlamak üzere, konsey kurulana kadar belediye yetkilileri ile görüşülecektir. Turistlerin ilgisini çekebilecek ve onları ilde konaklamaya ikna edecek nitelikte alternatif etkinlikler tasarlanacak ve hayata geçirilecektir. Özellikle Ankara'da şehir hayatına alışmış kişilerin konfordan çok fedakarlık etmeden, yorucu olmayan, tehlikesiz doğa koşullarında başlangıç düzeyinde olta balıkçılığı, avcılık, kamping, trekking, hiking etkinlikleri yapabilmeleri için uygun gezi planları oluşturulacak ve bu potansiyel konaklamaya dönüştürülecektir.

15. 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı vizyonuna uygun olarak sürdürülebilir ihracat artışına ve ulusal hedeflere katkı sağlayacak şekilde Kırıkkale’de ihracatı geliştirmek için orta ve ileri teknoloji sınıfında yer alan makine aksamaları sektörü ve savunma sanayine odaklanılacak. ihracatçı sayısı ve kapasitelerinin artırılması amacıyla, pazar araştırma ve çeşitlendirme, fon kaynaklarına ulaşım ve ihracatta devlet destekleri, markalaşma vb. konularda eğitimler verilecek, hedef ülkelerde eşleştirme faaliyetleri düzenlenecektir. Diğer taraftan, orta ve ileri teknoloji ürün ihraç edecek firmaların Kırıkkale’de yatırım yapması için gayret sarf edilecektir.

16. Kırıkkale Üniversitesi Mühendislik Fakülteleri, Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde kurulan Savunma Teknolojileri bölümü, Teknoloji Geliştirme Bölgesinin oluşturduğu potansiyeli harekete geçirmek için Ar-Ge ve inovasyona dayalı, ileri teknoloji ve yüksek katma değerli ürün üretmeye yönelik olarak projelerin hazırlanması desteklenecektir.

17. Onuncu Kalkınma Planı kapsamında hazırlanan Öncelikli Teknoloji Alanlarında Ticarileştirme Programı
19. Eylemde de belirtildiği üzere Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelik tanıtılacak. Yönetmelik kapsamında bireysel katılımcılara sağlanan avantajlar hakkında bilgi verilerek sermaye sahiplerinin melek yatırımcı olmaları teşvik edilecektir. Bölge düzeyinde uluslararası nitelikli melek yatırımcılık zirvesi düzenlenmesi için gayret gösterilecek, ulusal ve uluslararası yatırımcıların dikkatlerinin bölgeye ve iş imkânlarına çekilmesi sağlanacaktır. Sanayileşme potansiyeli olan iş fikirlerine öncelik verilerek uygulamalı girişimcilik eğitimlerine devam edilecektir.

18. Kırıkkale’nin bir marka şehir olması için ilin genel tanıtıma katkı sağlayan etkinliklerin veya faaliyet önerilerinin geliştirilmesine yönelik bir plan oluşturularak hedef ve önceliklerin belirlenmesi, sürdürülebilirliğin sağlanması, yerel sahiplenme ve işbirliği düzeyinin artırılmasına gayret edilecek, bu yönde potansiyel arz eden Kırıkkale Tanıtım Günleri, Ayçekirdeği Festivali, Kılıçlar Soğanı Festivali, EMITT Fuarı vb. faaliyetlerin teknik ve mali yönden desteklenmesine öncelik verilecektir.

19. Yatırım çekme potansiyeli yüksek sektörlerle öncelik verecek şekilde, ilin iş ve yatırım ortamını tanıtıcı etkinlikler düzenlenecek ve desteklenecek, halihazırda düzenlenen yerel, bölgesel, ulusal veya uluslararası etkinliklere katılım sağlanacak, tanıtım materyalleri ve kalitesi konusundaki eksiklikler giderilecek, sosyal medya, basın vb. tüm iletişim araçlarının etkin kullanılması için gayret gösterilecektir. Özellikle yabancı yatırımcılara yönelik tanıtım faaliyetlerinde Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı ile işbirliği yapılacaktır.

1.3.2.Tablo

Tablo 24: Hedefler

No	Hedef	Gösterge
1	“Kırıkkale Yatırım Destek ve Tanıtım Kurulu” oluşturulacak ve süreçlerin yönetimine ilişkin esaslar belirlenecektir.	Oluşturulan kurul: 1 Çalışma usul ve esasları: 1
2	Yatırımcıların ilgili tüm taraflarca hızlı ve etkin bir şekilde bilgilendirilmelerini temin edecek online bir platform kurulacaktır.	Oluşturulan online platform: 1
3	Yatırım yeri temininde yaşanan sorunları azaltmak ve süreci hızlandırmak için bir envanter oluşturulacaktır.	Oluşturulan envanter sayısı: 1
4	Firmaların makine parkının komşu işletmeler tarafından da kullanılmasına imkan verecek şekilde bir online yan sanayi envanteri oluşturulacaktır.	Oluşturulan envanter sayısı: 1
5	İşgücü maliyetlerini azaltmak için barınma giderlerini düşürmenin yolları araştırılacak, yeni sosyal konut projeleri için görüşmeler yapılacaktır.	Yerel yönetimler ile görüşme: 9 Yatırımcılar ile görüşme: 15
6	Firmaların kapasiteleri ölçüsünde diğer ilgili-benzer sektörler de yan sanayi ürünleri üretmeleri için pazarlama çalışmalarına eğitim yoluyla destek sağlanacak, diğer taraftan MKEK yapısının değiştirilmesi amacıyla lobi çalışmaları yapılacaktır.	Firmalara verilen eğitim-danışmanlık: 40 MKEK yapısının değişimi için lobi çalışmaları kapsamında görüşmeler: 10
7	Yatırım teşvik mevzuatında Kırıkkale’nin konumun yeniden değerlendirilmesi ve Silah OSB’de yatırım yapanların özel teşviklerden istifade edebilmesi için Ekonomi Bakanlığı nezdinde girişimler yapılacaktır.	Ekonomi Bakanlığına başvuru: 1 Yapılan toplantı sayısı: 5
8	Kümelenme için potansiyel arz edebilecek sektörler belirlenecek, kümelenme analizi yapılırken savunma sanayiine öncelik verilecektir. Savunma sanayi alanında Ankara’da mevcut kümelenme girişimine entegrasyon değerlendirilecektir.	Yapılan kümelenme analizi: 3
9	TÜPRAŞ’ın il ekonomisine katkısını artırmak ve yan sanayi oluşmasını sağlamak için plan hazırlanacaktır.	TÜPRAŞ ile yapılan görüşme: 5 Hazırlanan yan sanayi geliştirme planı: 1 Arazi fiyatı hakkında yapılan toplantı :2
10	Mobilya yan sanayi oluşturmaya yönelik yol haritası hazırlanacak, mobilya aksesuarları üretimi için ihtiyaç ve kapasite analizi yapılacaktır.	Yan sanayi oluşturmaya yönelik plan: 1 İhtiyaç ve kapasite analizi: 1

No	Hedef	Gösterge
11	Tarımsal üretimden elde edilen geliri artırmak için; ürün çeşitlendirme, örtü altı yetiştiriciliği, organik tarım, organizasyonel kapasite güçlendirme, soğuk hava deposu fizibilite çalışması, markalaşma, ihracat artışı, tarım arazisi envanteri konularında çalışma yapılacaktır.	Kuru tarıma uygun ürün tespiti ve eğitim: 1 Örtü altı yetiştiricilik eğitimi: 1 Organik tarım eğitimi: 1 Soğuk hava deposu fizibilitesi: 1 İhracat potansiyeli araştırması ve eğitimi: 1 Markalaşabilecek ürün araştırması: 1 İhracat potansiyeli araştırması ve eğitimi: 1 Tarım arazisi envanteri: 1
12	Kaba yem ekimi konusunda hayvancılık işletmelerine eğitim verilecektir. Küçükbaş yetiştiriciliğini özendirecek destek sistemleri geliştirilmesi için lobi faaliyetleri yapılacaktır. Genç nüfusa tarım ve hayvancılık sektöründe çalışmayı özendirecek eğitimler verilecek ve saha ziyaretleri gerçekleştirilecektir. Biyogaz ve organik gübre üretim tesislerine ilişkin fizibilite çalışmaları yapılacaktır. Atıl süt işleme fabrikasının tekrar işletmeye açılması için yatırımcılarla görüşülecektir.	Kaba yem ekimi eğitimi: 1 Küçükbaş yetiştiriciliği için ziyaretler: 2 Tarım ve hayvancılıkta çalışmayı özendirici eğitimler: 2 Biyogaz tesisi fizibilitesi: 1 Organik gübre üretim tesisi fizibilitesi: 1 Atıl süt fabrikası için yatırımcı ziyaretleri: 5
13	Öztüketime yönelik GES yatırımlarını özendirmek için tanıtıcı etkinlikler düzenlenecektir. RES potansiyelini tespit etmek amacıyla fizibilite yapılması için fon araştırılacaktır. Jeotermal kaynak aramak için Ahiler Kalkınma Ajansı tarafından başlatılan çalışma ivedilikle tamamlanacak, potansiyel arz eden alanlar olursa sondaj yapılması için yöntem belirlenecektir. İlde biyogaz tesisi kurulması için fizibilite çalışması yapılacaktır. Hayvancılık işletmelerinin birbirine yakın konumlandırılmasının önemi hakkında ilgili paydaşlar bilgilendirilecektir.	GES yatırım tanıtımı: 1 RES potansiyeli tespiti: 1 Jeotermal kaynak arama çalışması: 1 Biyogaz tesisi fizibilitesi: 1 Bilgilendirilen paydaş: 5
14	İl düzeyinde Turizm Konseyi kurulacaktır. Silah müzesinin şehir merkezinde ayrı bir binaya taşınması ve müze müdürlüğü kurulması için fizibilite çalışması yapılacaktır. Konaklama yatırımlarının atıl kalmaması için belediye yetkilileri ile görüşülecektir. Turistleri ilde konaklamaya ikna edecek nitelikte alternatif etkinlikler hayata geçirilecektir. Şehir hayatına alışmış kişiler için uygun gezi planları oluşturulacaktır.	Turizm Konseyi kuruluşu: 1 Silah müzesi fizibilite çalışması: 1 Yatırım koordinasyon görüşmeleri: 5 Alternatif etkinlik tasarımı: 3 Gezi planları: 5
15	Orta ve ileri teknoloji sınıfında yer alan sektörlerden sürdürülebilir ihracat potansiyeli arz edenleri belirlemek için bir analiz yapılacak, ihracatçı sayısı ve kapasitelerinin artırılması amacıyla, eğitimler verilecek, yurtdışında eşleştirme etkinlikleri düzenlenecek, ihracat yapabilecek yatırımcıların çekilmesine gayret edilecektir. İlave olarak işlenmiş tarım ürünleri alanında ihraç potansiyeli olan 5 ürün belirlenecektir.	Analiz çalışması: 1 Verilen eğitim: 7 Hedef sektörde görüşülen yatırımcı: 50 Yurtdışında eşleştirme faaliyeti: 3 İhraç potansiyeli olan işlenmiş tarım ürünü: 5

No	Hedef	Gösterge
16	Üniversite-sanayi işbirliği alanındaki potansiyeli harekete geçirmek için Ar-Ge ve inovasyona dayalı, ileri teknolojili ve yüksek katma değerli ürün üretmeye yönelik olarak projelerin hazırlanması desteklenecektir.	Eşleştirilen akademisyen-sanayici: 20 Değerlendirilen proje fikri: 20 Hazırlanması desteklenen proje sayısı: 10
17	Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelik tanıtılacak, uluslararası nitelikli melek yatırımcılık zirvesi düzenlenmesi için gayret gösterilecek, uygulamalı girişimcilik eğitimlerine devam edilecektir.	Bireysel katılım sermayesi toplantısı: 2 Melek yatırımcı eğitimine katılan işadami: 10 Uygulamalı girişimcilik eğitimi: 7
18	İlin genel tanıtıma katkı sağlayan etkinliklerin teknik ve mali yönden desteklenmesine öncelik verilecektir.	Kırıkkale Tanıtım Günleri: 3 Desteklenen festival: 3 EMITT Fuarı katılımı: 7
19	İlin iş ve yatırım ortamını tanıtıcı etkinlikler düzenlenecek, tanıtım materyalleri konusundaki eksiklikler giderilecek ve tüm iletişim araçları etkin kullanılacaktır.	Düzenlenen/desteklenen/katılım sağlanan etkinlik: 30 Hazırlanan tanıtım materyali: 20 Firma/STK tanıtım ziyaretleri: 100

2

2017 YILI EYLEM PLANI

2.1. Açıklamalar

1. Kırıkkale Yatırım Destek ve Tanıtım Kurulunda yer alabilecek muhtemel paydaşlar tespit edilecek, paydaşların belirlenmesinden sonra süreçlerin yönetimine ilişkin çalışma usul ve esaslarının oluşturulabilmesi için mevcut uygulamalar incelenecektir. Gelecek yıl olağan gündemli ilk toplantı yapılacak şekilde kuruluş işlemleri tamamlanacaktır.

2. Yatırımcıların ilgili tüm kurum ve kuruluşlar tarafından hızlı ve etkin bir şekilde bilgilendirilmesini sağlayacak online platforma dahil edilmesi gereken paydaşlar tespit edilecek, yazılım ve donanımsal açıdan fizibilite etüdü yapılacaktır.

3. Yatırım yeri envanteri oluşturabilmek için öncelikle yöntem araştırması yapılacak, mevcut envanterler incelenecek, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen çalışmayı il düzeyinde tamamlayıcı veriler tespit edilecektir.

4. Firmaların makine parkının komşu işletmeler tarafından da kullanılmasına imkan verecek şekilde bir online yan sanayi envanteri oluşturmak üzere çalışma başlatılacak, sistem pilot aşamaya kadar getirilerek testler yapılacaktır.

5. 2015/7496 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yatırım teşvik mevzuatında yapılan değişikliğin, Silah Sanayi İhtisas OSB'nin yatırım çekme potansiyeli üzerindeki olumsuz etkisini sınırlandırmak ve yatırım yapacakların özel teşviklerden istifade edebilmesini sağlamak için Ekonomi Bakanlığı nezdinde girişimler yapılacaktır.

6. Mobilya yan sanayi oluşturmaya yönelik yol haritasının hazırlanması için paydaşlar tespit edilecek ve yöntem belirlenecektir. Yan sanayi oluşumuna katkı sağlayacak nitelikte, makine ve savunma alanında imalatçı firmalar arasından mobilya aksesuarları üretebilecek olanlar tespit edilecektir.

7. Tarımsal faaliyetlerden elde edilen geliri artırmak amacıyla; ulusal ve bölgesel düzeyde bilinirlik düzeyine ulaşmış tarım ürünleri veya Kırıkkale ile özdeşleşmiş tarıma dayalı sanayi ürünleri tespit edilerek coğrafi işaret tescili için çalışma başlatılacaktır. Parçalı arazi yapısından yeni yatırımcıyı korumak için, yatırıma hazır tarım arazisi envanteri çıkarılacaktır.

8. İlde üretilen sütlerin il sınırlarındaki fabrikalarda işlenmesi ve böylece katma değer in ilde kalması için Çelebi ilçesinde kurulan ancak işletmeye açıldıktan kısa bir süre sonra kapanan fabrikanın tekrar işletmeye açılması için çalışma yapılacaktır.

9. Jeotermal kaynak aramak için Ahiler Kalkınma Ajansı tarafından başlatılan çalışma ivedilikle tamamlanacak, potansiyel arz eden alanlar olduğunun anlaşılması durumunda nihai aşama olarak sondaj yapılması için yöntem belirlenecektir.

10. Turizm potansiyelini harekete geçirmek, sorunları analiz ederek çözüm önerileri geliştirmek, turizmin planlı ve sürdürülebilir gelişimini sağlamak için il düzeyinde Turizm Konseyi kurulacaktır. Konaklama yatırımlarının atıl kalmaması için koordinasyonu sağlamak üzere, konsey kurulana kadar belediye yetkilileri ile görüşülecektir.

11. İhracat potansiyeli arz eden sektörleri belirlemek için bir analiz yapılacak, belirlenen sektörlerde eğitimler verilecek ve yine bu alanlardan yatırımcıların çekilmesine gayret edilecektir.

12. Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelik tanıtılacak, talep olması halinde, sanayileşme potansiyeli olan iş fikirlerine öncelik verilerek uygulamalı girişimcilik eğitimlerine devam edilecektir.

13. İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile işbirliği içinde EMITT Fuarına katılım için gerekli organizasyon yapılacak, teknik ve mali yönden destek sağlanacaktır. Kırıkkale Tanıtım Günleri etkinliğinin Valilik himaye ve koordinasyonunda geleneksel hale getirilmesi için gayret gösterilecektir.

14. Silah OSB'nin tanıtımı için özel bir plan hazırlanacak, ilgili işadamları STK'ları, küme oluşumları, hedef firmalar ziyaret edilecek, yerinde tanıtım toplantısı düzenlenecek, fuar vb. etkinliklere ziyaretçi veya katılımcı formatında iştirak edilecektir. Silah OSB'nin tanıtımı için hazırlanan katalog ve broşürler güncellenerek basımı yapılacak, tüm iletişim kanallarının etkin kullanımı amacıyla; sektörel dergilerde haber yayınlanacak, TV programlarına katılımcı olunacak ve fikir önderi köşe yazarlarının Silah OSB'ye yer vermesi sağlanacaktır.

Kırıkkale'nin yatırımcı çekme potansiyeli açısından en rekabetçi sektörü olan savunma sanayi alanında, İl'de uluslararası katılımlı bir sempozyum düzenlenmesinde görev alınacak ve daha geniş kitlelere ulaştırılması için desteklenecektir.

Tarım ve tarıma dayalı sanayi yatırımları için ideal noktada yer alan Kırıkkale'nin potansiyel yatırım alanlarını, arazi yapısını, hammadde, işgücü, teşvikler, pazar, lojistik vb. imkanlarını yatırımcılara anlatan güncel ve kapsamlı bir doküman hazırlamak için GTHM bünyesindeki TARYAT ofisi ile işbirliği yapılacak, ilin tarım ve hayvancılık sektörü yatırım rehberi hazırlanacaktır.

Tarım makineleri, tarımsal ürünler, yem çeşitleri ve yöresel gıda ürünlerinin sergilendiği, bilgi-teknoloji paylaşımı ve ilin sektördeki konumunun tanıtımı için ideal ortamı oluşturan tarım, hayvancılık ve teknolojileri fuarının geleneksel hale getirilmesi için gayret sarf edilecek ve düzenlenmesine katkı sağlanacaktır.

2.2. Tablo

Tablo 25: 2017 yılı Eylem Planı

No	Eylemler	Yöneldiği Sorun Alanı	Sorumlu Kuruluş	Tahmini Maliyet (TL)	Planlanan Gerçekleşme Zamanı (Ay Olarak)
1	Kırıkkale Yatırım Destek ve Tanıtım Kurulu oluşturulacaktır.	Yatırım destek ve tanıtım kurulu olmaması	AHİKA	20.000	Kasım
2	Yatırım takip platformu üyeleri belirlenecek ve fizibilite etüdü yapılacaktır.	Yatırımcıların yetersiz bilgi ile yatırıma başlaması	AHİKA	20.000	Eylül
3	Ulusal düzeyde hazırlık süreci devam eden yatırım yeri envanterini tamamlayıcı veriler araştırılacaktır.	Yatırım yeri envanterinin olmaması	AHİKA	15.000	Temmuz
4.	Online yan sanayi envanteri çalışması başlatılacak, sistem pilot aşamaya getirilecektir.	Yan sanayi envanterinin olmaması	AHİKA	30.000	Aralık
5	Silah OSB'de yatırım yapacakların özel teşviklerden istifade edebilmesini teminen girişim yapılacaktır.	Yatırım teşvik mevzuatının değişmesi	SOSB	10.000	Nisan
6	Mobilya yan sanayi oluşturmaya yönelik yol haritasının hazırlanması için paydaşlar tespit edilecek ve yöntem belirlenecektir. İl'de mobilya aksesuarları üretebilecek firmalar tespit edilecektir.	Mobilya yan sanayi oluşması ve işletmelerin büyümemesi	BSTM	20.000	Aralık
7	Markalaşma potansiyeli olan ürünler tespit edilerek coğrafi işaret tescili için çalışma başlatılacaktır. Yatırıma hazır tarım arazi envanteri çıkarılacaktır.	Tarımsal üretim gelirinin düşük olması	GTHM	30.000	Eylül

No	Eylemler	Yöneldiği Sorun Alanı	Sorumlu Kuruluş	Tahmini Maliyet (TL)	Planlanan Gerçekleşme Zamanı (Ay Olarak)
8	Çelebi ilçesindeki atıl süt fabrikasının işletmeye açılması için çalışma yapılacaktır.	Hayvancılık yatırımlarının rekabet gücünün az olması	GTHM	5.000	Mayıs
9	Jeotermal kaynak arama çalışması tamamlanacak, potansiyel olduğunun anlaşılırsa sondaj için yöntem belirlenecektir.	Yenilenebilir ve alternatif enerji kaynakları kullanımı yetersiz	KİÖİ	10.000	Aralık
10	İl düzeyinde Turizm Konseyi kurulacaktır. Konaklama yatırımlarının atıl kalmaması için belediye yetkilileri ile görüşülecektir.	Turizm sektöründe yerel uygulama planının olmaması	İKTİM	5.000	Kasım
11	İhracat potansiyeli analizi yapılacak, belirlenen bir sektöre yönelik 1 defa eğitim verilecek ve yine bu alanlardan yatırımcıların çekilmesine gayret edilecektir.	İhracatın yetersiz ve düzensiz olması	KTSO	30.000	Ekim
12	Bireysel Katılım Sermayesi tanıtılacak, Uygulamalı girişimcilik eğitimi verilecektir.	Girişimcilik kültürünün zayıf olması	AHİKA	75.000	Aralık
13	EMITT Fuarına katılım sağlanacaktır. Kırıkkale tanıtım günleri organizasyonunda işbirliği düzeyi geliştirilecektir.	İlin genel tanıtımına yönelik bir plan olmaması	İKTİM	75.000	Ocak

No	Eylemler	Yöneldiği Sorun Alanı	Sorumlu Kuruluş	Tahmini Maliyet (TL)	Planlanan Gerçekleşme Zamanı (Ay Olarak)
14	Silah OSB'nin tanıtımı için bir plan hazırlanacak, ilgili 2 işadamı STK, 2 küme oluşumu, 5 ana hedef firma ziyaret edilecek, 1 yerinde tanıtım toplantısı düzenlenecek, 1 yurtiçi ihtisas fuarına katılımcı formatında iştirak edilecek, katalog ve broşürler güncellenerek basımı yapılacak, iki sektörel dergi için makale hazırlanacak, bir TV programında katılımcı olunacak ve iki köşe yazısında Silah OSB konu edilecektir.	İş ve yatırım ortamının etkin tanıtılmaması	SOSB	125.000	Eylül
	Savunma sanayi alanında il'de 1 sempozyum düzenlenmesine görev alınacak ve daha geniş kitlelere ulaştırılması için desteklenecektir.		KÜ	50.000	Nisan
	GTHM ile işbirliği içinde ilin tarım ve hayvancılık sektörü yatırım rehberi hazırlanacak, tasarımlar ve basımı yapılacaktır.		GTHM	30.000	Haziran
	Tarım, hayvancılık ve teknolojileri fuarının geleneksel hale getirilmesi için gayret sarf edilecek ve düzenlenmesine katkı sağlanacaktır.		KTSO	-	Mayıs
Toplam		550.000			

3

KAYNAKLAR

Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018

TR71 Bölge Planı 2014-2023

Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2014-2023

Öncelikli Teknoloji Alanlarında Ticarileştirme Programı

2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı

Türkiye Turizm Stratejisi 2007-2023

Türkiye Sanayi Strateji Belgesi 2015-2018

Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi 2023

Türkiye Ulusal Yenilenebilir Enerji Stratejisi ve Eylem Planı

Kırıkkale Valiliği İl Brifingi

Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2015 Yılı Raporu

Kırıkkale Tarım Strateji Belgesi 2014-2018

TR71 Bölgesi Sektörel Rekabet Edebilirlik Analizi

TR71 Bölgesi Kırmızı Et Sektörü Durum Analizi Raporu

Kırıkkale İl Ekonomik Görünüm Raporu- Ticaret İl Müdürlüğü

İl Sanayi Durum Raporu-Bilim Sanayi Teknoloji İl Müdürlüğü

MERKEZ

Cevher Dudayev Mahallesi, Vatan Cad. No: 42/1 NEVŞEHİR
Tel: +90 384 214 36 66 Faks: +90 384 214 00 46

www.ahika.gov.tr

KIRIKKALE YATIRIM DESTEK OFİSİ

Kırıkkale Valiliği, Fabrikalar Mah. Ulubatlı Hasan Cad. No: 39
Valilik Bloğu Kat: 1 Oda: 104 Merkez/KIRIKKALE
Tel: +90 318 222 09 36 Faks: +90 318 222 09 37

www.investinkirikkale.com

